

Αρχιμ. Γερασίμου Βλατίτση

Η περίπτωση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου

Έναν χρόνο πριν...

Εις μνημόσυνον αιώνιον

Εργασία στο "ΔΙΪΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
«ΕΛΛΑΔΑ: ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ" στο μάθημα Εκκλησιαστική
Διπλωματία και Εθιμοτυπία με σύμβουλο καθηγητή τον κ. Γρηγόριο Λιάντα

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	2
2. Εθιμοτυπία και εκκλησιαστική διπλωματία. Η περίπτωση του Σεβ. Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου	3
2.1. Ο χειροτονητήριος και ο ενθρονιστήριος λόγος του Σεβ. Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου.....	3
2.2. Η σύλληψη της Ι.Μ. της Εικοσιφοινίσσης και οι ενέργειες του Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου για την επιστροφή των διαρπαχθέντων ιερών κειμηλίων....	9
2.2.1. Το ιστορικό πλαίσιο.....	9
2.2.2. Οι ενέργειες του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου σε τοπικό και διεθνές επίπεδο.....	10
2.3. Η επίσκεψη του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου στη Δράμα για τους εορτασμούς αγιοκατάταξης του Αγίου Γεωργίου Καρσλίδη.....	18
2.4. Η επισκέψεις του κ.κ. Παύλου στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων.....	20
2.4.1. Οι επισκέψεις στο Άγιο Όρος.....	21
2.4.2. Οι επισκέψεις σε άλλα ορθόδοξα κράτη.....	21
2.5. Η ύψωση του Τιμίου Σταυρού και η υποδοχή της Τιμίας Ζώνης της Ι.Μ.Μ. Βατοπαιδίου Αγίου Όρους.....	21
2.6. Το ποιμαντικό, πνευματικό και κοινωνικό έργο του Σεβ. Μητροπολίτου Δράμα κ.κ. Παύλου.....	22
3. Ο Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παύλος και τα εθνικά ζητήματα.....	24
3.1. Η μέριμνα για την ποντιακή γενοκτονία.....	24
3.2. Η πρόνοια του Μητροπολίτη Παύλου για το Μακεδονικό-ονοματολογικό Ζήτημα.....	25
4. Συμπεράσματα.....	31
5. Βιβλιογραφία.....	33

1. Εισαγωγή

Ως εκκλησιαστική διπλωματία μπορεί να οριστεί η δραστηριότητα με σκοπό τη διαθρησκευακή, διαχριστιανική και διορθόδοξη επικοινωνία στην περίπτωση των Εκκλησιών της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Οι επαφές και ο διάλογος με γνώμονα την κατανόηση και το σεβασμό για την υπέρβαση των ενδο-ορθόδοξων και δογματικών διαφορών και σχισμάτων μεταξύ των χριστιανικών Εκκλησιών αλλά και της προσέγγισης των θρησκευτικών κοινοτήτων με αμοιβαίο σεβασμό για την παράδοση, τις αξίες και τις δοξασίες του 'άλλου'¹.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό της Ιεράς Συνόδου Εκκλησίας της Ελλάδος υπ' αρ. 141/1999 - ΦΕΚ 300/Α/30-12-1999, ο οποίος αφορά την «Εσωτερική Διάρθρωση και Λειτουργία του Συνοδικού Γραφείου Εκκλησιαστικής Τάξεως και Εθιμοτυπίας της Εκκλησίας της Ελλάδος». Το άρθρο 1 ορίζει τον ρόλο του τμήματος διεύθυνσης του Συνοδικού Γραφείου ενώ σε επόμενα άρθρα, μεταξύ άλλων, προσδιορίζεται ο τρόπος οργάνωσης και προετοιμασίας των Ιερών Ακολουθιών σε εθνικές εορτές, δοξολογίες, χειροτονίες αρχιερέων και θρησκευτικές τελετές με παρουσία προκαθημένων Ορθόδοξων Εκκλησιών (άρθρο 3), ακολουθιών επιμνημόσυνης δέσης στην εκδημία αρχιερέων της Ελλαδικής Εκκλησίας ή προκαθημένων Αυτοκέφαλων Εκκλησιών (άρθρο 4), τελετών εκλογής νέων Μητροπολιτών, εορτασμού της ονομαστικής εορτής του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, επίσημων επισκέψεων Προκαθημένων Αυτοκέφαλων Ορθόδοξων Εκκλησιών, αρχηγών κρατών είτε πολιτικών είτε πολιτειακών (άρθρο 5) και κρατικών τελετών με συμμετοχή της Εκκλησίας που τελούνται εκτός του ιερού εκκλησιαστικού χώρου, όπως η ορκωμοσία του ΠτΔ, του πρωθυπουργού, του υπουργικού συμβουλίου, η τελετή διαβεβαίωσης εκλογής του νέου Αρχιεπισκόπου κ.ά. (άρθρο 6)².

¹ Αρχιμ. Ιγνατίου Δ. Σωτηριάδη, Γραμματέα της Συνοδικής Επιτροπής Διορθόδοξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος, Η συμβολή της Εκκλησίας της Ελλάδος στην καλλιέργεια των Διορθόδοξων, Διαχριστιανικών και Διαθρησκευακών Σχέσεων, Αθήνα, 2019 στο http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/relations/omilia_sotiriadis.pdf, 24-12-2020.

² Κανονισμός της Ιεράς Συνόδου Εκκλησίας της Ελλάδος υπ' αρ. 141/1999 - ΦΕΚ 300/Α/30-12-1999 στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekklisia-thriskeia/kanonismoi-ieras-sunodou/?page=3>, 25-12-2020.

2. Εθιμοτυπία και εκκλησιαστική διπλωματία. Η περίπτωση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου

2.1. Ο χειροτονητήριος και ο ενθρονιστήριος λόγος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δράμας, υπέρτιμος και έξαρχος Μακεδονίας, κ. Παύλος (κατά κόσμον Αλέξανδρος Αποστολίδης), γεννήθηκε στη Βέροια το 1963. Από την παιδική του ηλικία είχε συνειδητή κλίση προς τον Θεό, τον μοναχισμό και εν γένει την ιεροσύνη. Επιπλέον, πέραν της χριστιανικής αγωγής και ανατροφής που έλαβε από την οικογένειά του γαλουχήθηκε και με τα ήθη, τα έθιμα και την πνευματική παράδοση του ποντιακού Ελληνισμού λόγω της καταγωγής των προγόνων του από τον Πόντο. Ως επιμελής μαθητής, αποφοίτησε από την Εκκλησιαστική Σχολή της Λαμίας με άριστα και με βραβείο ‘εξαιρέτου ήθους’³.

Αφού ολοκλήρωσε τις προπτυχιακές θεολογικές του σπουδές, το 1988, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, χειροτονήθηκε Πρεσβύτερος από τον μακαριστό Μητροπολίτη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας Παύλο. Το 1995 και το 2002 περάτωσε μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές στο ίδιο πανεπιστημιακό ίδρυμα. Αφού διετέλεσε εφημέριος του Ι.Ν. Οσίου Αντωνίου, πολιούχου της Βέροιας, μεταξύ 1988-1991, διορίστηκε ηγούμενος της Ιεράς Μονής Παναγίας Σουμελά το 1991. Μητροπολίτης Δράμας εκλέχθηκε στις 5 Οκτωβρίου του 2005 και τέσσερις ημέρες αργότερα χειροτονήθηκε Επίσκοπος από τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Χριστόδουλο και πλειάδα Ιεραρχών.

Ο Σεβασμιώτατος συνέγραψε σημαντικές μελέτες με επίκεντρο την ιστορία του Πόντου ως αναπόσπαστο τμήμα του οικουμενικού Ελληνισμού και προλόγισε ή επιμελήθηκε μία σειρά άλλων εξαιρετικών έργων και αφιερωματικών τόμων υπό την αιγίδα των εκδόσεων της Μητρόπολης Δράμας ή άλλων ιδιωτικών εκδοτικών οίκων⁴.

³ «Ο Δράμας Παύλος», *Ψίθυροι*, τ. 87, 23 Δεκεμβρίου 2017, Συνέντευξη του Μητροπολίτου Δράμας Παύλου, σσ. 8-14 Δράμα, 2017, σ. 8.

⁴ Ενδεικτικά μόνο αναφέρονται οι εξής μονογραφίες: α) *Η Μητρόπολις Ροδοπόλεως. Το Ζήτημα των Εξαρχιών του Πόντου*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2007, β) *Ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρυσανθος Φιλιππίδης (1913-1923). Η αρχιερατεία του στην Τραπεζούντα*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2008, γ) *Η Σίμικλη της Χαλδίας*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2016, έργα του ίδιου. Ο Σεβασμιώτατος προλόγισε και αρκετά συγγραφικά έργα που εξέδωσε η Ι.Μ. Δράμας. Ενδεικτικά αναφέρονται τα έργα του Αρχιμανδρίτη Πανάρετου Τοπαλίδη, *Ο Πόντος ανά τους αιώνες*, Δράμα, 2016, και *Ιστορία της Ιεράς Βασιλικής Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής του Τιμίου Προδρόμου και Βαπτιστού Ιωάννου Ζαβουλών ή Βαζελών*, Δράμα, 2016, το έργο του Σεβαστού Κυμινήτου του Τραπεζουντίου, *Περί του Μυστηρίου της Ευχαριστίας*, Δράμα, 2020, κ.ά. άλλα έργα

Ως εξαιρετικής σημασίας αποτιμώνται τα λόγια του Μητροπολίτου Παύλου κατά τον **χειροτοντήριο λόγο**⁵ του, στον Καθεδρικό Ναό των Αθηνών, στις 9 Οκτωβρίου 2005. Δήλωσε ότι «Σήμερον καθίσταμαι Ποιμὴν καὶ Ἐπίσκοπος τοῦ εὐλαβοῦς, εὐγενοῦς, φιλομούσου καὶ πιστοῦ τῶν πατρῶν παραδόσεων λαοῦ τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Δράμας...» τονίζοντας ότι «Ἡ Ἐκκλησία ἐν ἐπαρχία τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς σημασίας δὲν ἔστελλε παρά κληρικούς δεδοκιμασμένης πίστεως καὶ ἰκανότητος, ἐγγυωμένης τὴν εὐδόκιμον ἀρχιερατικὴν αὐτῶν δρᾶσιν, ἀπαραίτητον οὖσαν διὰ τὴν ἄμυναν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων κατὰ τῶν ἐμφανῶν καὶ ἀφανῶν ξενικῶν προπαγανδῶν».

Στο ἴδιο πλαίσιο, τῆς ἀνάδειξης τῆς ιστορικῆς καὶ ἐθνικῆς σημασίας τῆς Μητρόπολης καὶ τοῦ ρόλου ποῦ διαδραμάτισε τὸν προηγούμενο αἰῶνα γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν ἐθνικῶν δικαίων, ὁ κ.κ. Παῦλος σημείωνε ὅτι «Τῆς χορείας ταύτης κορυφαῖος ὑπάρχει ὁ ἱεροεθνομάρτυς Χρυσόστομος, τὸ καύχημα τῆς Σμύρνης καὶ συνόλου τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐλθὼν εἰς Δράμαν ἠγωνίσθη σθεναρῶς ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου τοῦ προασπίζων καὶ προστατεύων τοὺς δεινῶς δοκιμαζομένους χριστιανούς του, μεταβάλλων τούτους ἀπὸ λαγῶους εἰς λέοντας. Ἄπασα ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει πόσον, Σᾶς συνέχει ἡ μεγαλειώδης μορφή καὶ τὸ ἡρωϊκὸν μαρτύριον τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ ὅτι πρωτοστατήσατε διὰ τὴν ὀφειλομένην πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τιμὴν διὰ τῆς κατατάξεώς του εἰς τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Θεωρῶ ἰδιάζουσιν τὴν τιμὴν τῆς ἐπιλογῆς ὑφ' Ὑμῶν ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου νὰ ἀνέλθω ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκείνου...».

Με πλήρη συναίσθηση καὶ ἐπίγνωση τοῦ ρόλου ὁ κ.κ. Παῦλος ἀναγνώριζε ὅτι «Ἐχουσα τ' ἀνωτέρω ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψιν ἡ Σεπτὴ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐθεώρησεν ὅτι πληρῶ τὰς ἀπαιτήσεις Αὐτῆς καὶ δύνανται σπασάμενος τὴν παρ' Αὐτῆς

διάφορων ἐκδ. οἰκῶν ὅπως τῶν Αφῶν Κυριακίδης ὅπως τὸ ἔργο τοῦ Σπυρίδωνος Σφέτα *Ἡ ἀτυχὴς ἐξέγερση τῆς Δράμας - 1941 - κατὰ τὰ Βουλγαρικὰ Στρατιωτικὰ ἀρχεῖα*, Θεσσαλονίκη, 2017, ἔργο στο ὁποῖο ἡ Ι.Μ. Δράμας χρηματοδότησε ὁλόκληρο τὸ ἐρευνητικὸ μέρος καὶ ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἐκδόσεων ΔΕΚΠΟΤΑ ὅπως ἐκεῖνο τοῦ Αρχιμ. Γερασίμου Βλατίτση, *Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου Δράμας. 10-11 Σεπτεμβρίου 2016*, ΔΕΚΠΟΤΑ, Δράμα, 2016. Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Μητροπολίτη ἀσφαλῶς ξεκινᾷ πολὺ νωρίτερα με συμμετοχὴ σε συνέδρια, ἡμερίδες καὶ συλλογικούς τόμους. Αναφέρεται ἡ δημοσίευση «Χρῦσανθος Φιλιππίδης Μητροπολίτης Τραπεζούντας» στο συλλογικὸ ἔργο, *Ὁ Πόντος τῶν Ἑλλήνων*, (μτφρ.) Τζούντυ Γιαννακοπούλου καὶ (ἐπιμ.) Γιαννακόπουλος Γιώργος, ἐκδ. Ἐφεσος, Αθήνα, 2003.

⁵ «Χειροτοντήριο Λόγος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου ἐκφωνηθεὶς εἰς τὸν Καθεδρικὸν Νᾶον τῶν Αθηνῶν τῆ 9η - 10ου - 2005 στο <http://www.imdramas.gr/>, 11-1-2021. Ἡ ἐρμηνεία τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ ἱεράρχη τῆς Δράμας, Μητροπολίτη κ.κ. Παύλου συνιστοῦν μίᾳ ἐπιτομῇ στὴν ἱερὴ μνήμη τῶν αγωνισθέντων γιὰ τὰ ἐθνικὰ δίκαια, Ἁγίου Χρυσοστόμου Σμύρνης, τοῦ ἀπὸ Δράμας ἀλλὰ καὶ τοῦ μικρασιατικοῦ καὶ ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει κατὰ τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, νά ἴσταμαι φρυκτωρός ἐπί τῶν ἀδαμαντίνων ἐπάλλξεων τῆς Ὀρθοδοξίας καί τοῦ Γένους ἐν τῇ περιβλέπτῳ ταύτῃ ἐκκλησιαστικῇ καί ἐθνικῇ ἀκροπόλει».

Απευθυνόμενος προς τον μακαριστό Χριστόδουλο, τότε Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος, και δίνοντας το στίγμα του για τις σχέσεις του με τον οικουμενικό Ελληνισμό και τις προθέσεις του για την προάσπιση της μνήμης του προσφυγικού ελληνορθόδοξου στοιχείου μέσω της εκλογής ενός ποντιακής καταγωγής ιεράρχη, του ιδίου εν προκειμένω, ο κ.κ. Παύλος δήλωνε ότι «Εἰς τὴν ὑπερτάτην ταύτην διακονίαν αὐτόκλητος οὐ προσέρχομαι, πρὸς ἱκανοποίησιν ἔστω καὶ ἐν τινι μέτρῳ θεμιτῆς προσωπικῆς φιλοδοξίας. Ὑμεῖς, Μακαριώτατε, ὑπῆρξατε ἀποδέκτης πληθύος ἐπιστολῶν συμπατριωτῶν μου Ποντίων, γνωστῶν καὶ ἀγνώστων, ἐπιφανῶν καὶ ἀφανῶν, Προέδρων καὶ διοικητικῶν συμβουλίων ἔκ τε τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, Αὐστραλίας καὶ Ῥωσίας, οἵτινες μετὰ σεβασμοῦ ἐζήτησαν τὴν προαγωγήν μου, προαγωγήν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἐνὸς Ποντίου κληρικοῦ, θεωροῦντες, ὡς ἐφρόνουν τινές, ὑποτιμητικὴν διὰ τὸν Ποντιακὸν Ἑλληνισμόν τὴν μὴ ὑπαρξίν Ποντίου εἰς τὰς τάξεις τῆς Σεπτιῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Διὸ κατὰ τὴν παροῦσαν ὥραν ἐκ μέσης καρδίας εὐχαριστῶ ἅπαντας τοὺς καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἐκφρασθέντας, ἐνεργήσαντας καὶ ἐκδηλώσαντας ἀγνόν καὶ ἀνιδιοτελές ἐνδιαφέρον δι' ἐμέ. Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ ποντιακῆς καταγωγῆς κληρικοὶ διακονοῦν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς φιλότατης πατρίδος ἡμῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου δέν ἔχουν προσβάσεις εἰς τὰ κέντρα τῶν ἀποφάσεων. Τὸ αὐτὸ θά ἴσχυε καὶ δι' ἐμέ, ἐάν δέν εἶχον τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἀπὸ ἐτῶν, καὶ μάλιστα πρό τῆς ἀνόδου Σας εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον, γνωριμίας μεθ' Ὑμῶν».

Συνεχίζοντας, στην ίδια κατεύθυνση και αναγνωρίζοντας τη συμβολή του μακαριστού Χριστοδούλου στην εκλογή του ο κ.κ. Παύλος δήλωνε ότι «Μετὰ Θεόν, εἰς Ὑμᾶς ὀφείλεται ἡ χαρὰ τῆς παρουσίας ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποῖαν τιμᾶτε, δικαιώνετε, χαροποιεῖτε καὶ ἀναγνωρίζετε τὴν ἀξίαν, τὴν ἱστορίαν, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας συνόλου τοῦ Ποντίου Ἑλληνισμοῦ».

Στη συνέχεια έκανε υπόμνηση ορισμένων εμβληματικῶν λεγομένων του μακαριστοῦ Αρχιεπισκόπου Χρῦσανθου, εκ Τραπεζούντας ορμώμενου. «Τῇ ἐνόχῳ συνεργίᾳ τῶν συμμάχων χριστιανικῶν δυνάμεων τῆς Δύσεως, κατὰ τὰ ἔτη 1919-1922 τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῶν Τούρκων τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ πασᾶ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον

τῶν Νεοτούρκων, καί ἐπῆλθεν ἡ ἐρήμωσις Πόντου, Μικρᾶς Ἀσίας, Θράκης, καί ἡ καταστροφή ὀλοκλήρου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ λυχνίαι τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Τραπεζοῦντος καί τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ Πόντου ἐσβέσθησαν κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, καί ἡ κληρονομία ἡμῶν μετεστράφη ἀλλοτρίοις, οἱ οἴκοι ἡμῶν ξένοις. Ὅδοι Τραπεζοῦντος πενθοῦσι παρά τό μή εἶναι ἐρχομένους ἐν ἑορτῇ, πᾶσαι αἱ πύλαι αὐτῆς ἠφανισμένα, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἀναστενάζουσι, καί αὐτή πικρανομένη ἐν ἑαυτῇ ... Οἱ παραπορευόμενοι ὁδόν, ἐπιστρέψατε καί ἴδετε εἰ ἔστιν ἄλγος κατά τό ἄλγος μου, ὃ ἐγεννήθη" (Ἱερ. Θρ. 5, 2-1, 4-1, 12). Οἱ ὑπολειφθέντες τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου κατ' Αὐγουστον τοῦ 1923 ἄραντες ἐπ' ὤμων, ὁμοῦ μετά τοῦ Σταυροῦ τοῦ μαρτυρίου, τά ποντιακά παλλάδια καί λάβαρα καί ἀποκομίσαντες μετ' αὐτῶν ὅλον τόν πλοῦτον τῶν ἀναμνήσεων εἰς δρᾶμα, εἰς τραγωδίαν, εἰς ἔπος καί εἰς 'μεμουσωμένην' λύραν, ἔφθασαν εἰς τήν κοινήν τῶν πανελλήνων μητέρα Ἑλλάδα, μέ τήν στερεάν ἀπόφασιν, ὅπως συμβάλουν «εἰς τήν ἀνοικοδόμησιν» τῶν τειχῶν αὐτῆς. Ὅμως, αἱ ψυχαί των καί αἱ ψυχαί τῶν ἀπογόνων αὐτῶν ἴπτανται πάντοτε νοσταλγικῶς εἰς τούς ἀγίους ἐκείνους τοῦ Πόντου τόπους, καί τά χεῖλη των ψιθυρίζουν: *Ἀνάθεμα καί τά μακρά, ὅθεν 'κί πάει λαλίαν τ' ὀμμάτια μ' ἐσκοτείνεψαν ἄς σὴν ἄροθυμίαν*».

Εμφατικά καί τελώνοντας ἐν στάσει πλήρους σεβασμοῦ στήν ἱερή μνήμη των θυμάτων των τουρκικῶν ὤμοιότητων ὁ ἱεράρχης τόνιζε ὅτι «Τήν ἱεράν ταύτην στιγμὴν κλίνω τό γόνυ πρό τῶν 353.000 θυμάτων τῆς γενοκτονίας τῆς μαύρης τραγωδίας τοῦ Πόντου, ἅτινα ἀπήχθησαν ὀλοκαυτώματα ἀμόλυντα εἰς τούς ἀπαισίους βωμούς τῆς φρίκης, τοῦ πάθους καί τῶν αἱμάτων καί ἀπώλοντο μετά δακρύων, πόνων καί στεναγμῶν, ὑπό τήν πίεσιν ἀπαισίων ἀνοσιουργημάτων, σφάγια γενόμενοι ὑπό τά ξίφη τῶν τυράννων. Αἱ ἱεραὶ σκιαὶ των ἀνήσυχοι πτερουγίζουσιν ἀνά τούς θόλους τοῦ Ἀλείρου καί ἐπίμονοι δονοῦσι τὰς πύλας τ' οὐρανοῦ, ἐκζητοῦσαι τήν ἀποκατάστασιν τῆς Δικαιοσύνης. Αὐτῆς τῆς ἠθικῆς δικαιοσύνης των ὑπέρμαχος καί ἐκ τῆς θέσεως εἰς τήν ὁποίαν μέ ἀναβιβάζετε θά ὑπάρξω. Αἰωνία των ἡ μνήμη!».

Στή συνέχεια ἐξέφρασε τήν ευαρέσκειά του γιά τό γεγονός ὅτι «...μέγα τμήμα τοῦ ποιμνίου μου προέρχεται ἐκ τῶν ἱερῶν ἐδαφῶν τοῦ Πόντου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί Θράκης, καί μάλιστα μετά πείσματος διακρατεῖ τὰς προγονικάς παραδόσεις, εὐρισκόμενον εἰς τήν κορυφήν τοῦ προσφυγικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Συνδεθὲν ἀρρήκτως μετὰ τῶν λεοντοκάρδων γηγενῶν κατοίκων ἀποτελοῦν πλέον μίαν σιδηρᾶν πυγμὴν προσηλωμένην εἰς τά ιδεώδη τῆς φυλῆς μας».

Επιπρόσθετα είναι χαρακτηριστική η υπόμνηση της Ι.Μ. Παναγίας Σουμελά συμβόλου του προσφυγικού ποντιακού Ελληνισμού καθώς και μία σύντομη ιστορική επισκόπηση με παράθεση στοιχείων και αφήγηση γεγονότων. Ο ίδιος ο κ.κ. Παύλος δηλώνει ότι «Χάριτι Θεία ήλεήθην νά διακονήσω τό Ἱερόν Παλλάδιον τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ποντίου Ἑλληνισμοῦ, τήν Ἱεράν Μονήν τῆς Παναγίας Σουμελά. Πρό δέκα ἐπτά αἰώνων αἱ βουλαί τοῦ Κυρίου καί τά πεπρωμένα τοῦ Γένους ἐπί πτερύγων ἀνέμων ἔφερον τό ἀποστολογάρακτον θεομητορικόν ἐκτύπωμα εἰς τά ἀκροτελεύτια σύνορα τῆς Ῥωμαιοσύνης, ἐν τῇ Γῆ τῶν ἀκριτῶν, εἰς τήν χώραν τοῦ Πόντου, καί ἴδρυσαν τό ἀνάκτορον τῆς Ἀθηνιωτίσσης ἐν τῷ Κολχικῷ ὄρει Μελά τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐπί 1550 ἔτη τό ἱερόν ἐκεῖνο καθίδρυμα, ἡ Παναγία Σουμελά, ἐφώτισεν, ἐδίδαξεν, ἐδόξασεν, ἐπαρηγόρησε τόν λαόν τοῦ προπυργίου ἐκείνου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐμφυτεύουσα εἰς αὐτόν τά ὑψηλότερα καί εὐγενέστερα τῶν συναισθημάτων. Τό αἶσθημα τῆς πίστεως εἰς τόν Χριστόν καί τό αἶσθημα τῆς ἀγάπης εἰς τήν πατρίδα. Σύμβολον, θαῦμα, θρύλος τῆς ποντιακῆς ψυχῆς ἕως τῆς σήμερον ζῆ εἰς τās καρδίας τῶν Ποντίων ὡς τό «ἄσμα τῶν ἀσμάτων» τοῦ Πόντου, ἄσμα πίστεως καί παιάν ἔθνικός. Ὑπό τήν κραταιάν αὐτῆς σκέπην ὑπέμειναν χιλιάδες Ποντίων τά πικρά τῆς δουλείας βάσανα, καί μέ τήν ἀρωγήν τῆς ἐχαλυβδώνετο ἡ θέλησις καί ἡ δύναμις πρὸς ἀντίστασιν, ἐπιβίωσιν καί ἐπικράτησιν τοῦ Γένους. Ὑπῆρξε καί ἔμεινεν ἡ συνισταμένη τοῦ θρησκευτικοῦ καί ἔθνικοῦ πιστεύω τῶν Ποντίων. Ὅτε, ὅμως, αἱ βουλαί τοῦ Ὑψίστου καί αἱ ἀμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων ἐξεπάτρισαν ἐκ τῶν αἰωνοβίων ἐστιῶν τούς ἀκρίτας τῆς Ῥωμαιοσύνης, καί εὔρον καταφύγιον εἰς τήν ἀγκάλην τῆς μητρὸς πατρίδος, θλιβερόν παρόν ἐνός ἐνδόξου παρελθόντος, τότε καί ἡ Θεομήτωρ ἀπέβαλε τήν βασιλικήν ἀλουργίδα καί ἠκολούθησεν ἐν σιγῇ καί ἀφανείᾳ, πτωχή πρόσφυξ Παναγία, τούς πρόσφυγας ὑπηκόους τῆς. Ἡ ἀθάνατος ποντιακὴ μοῦσα ὑπό τούς πενθίμους ἤχους τῆς λύρας ἐθρήνησε τήν καταστροφὴν: *Ἐπὶ Σουμελάς τό μοναστήρι ἐζβῆεν κι ἐχαλάεν, ἡ Παναῖα ἐπέταξεν σά λίβια ἐταράεν*». Ἐπί εἴκοσι συναπτά ἔτη παρέμεινεν εἰς χῶρον, ὅπου ἐναποτίθενται αἱ ἀναμνήσεις καί ἡ ἱστορία τοῦ παρελθόντος δεομένη διὰ τά τέκνα τῆς τά ἀγωνιζόμενα ν' ἀποκτήσουν νέον καί ἀξιοπρεπές παρόν. Ὅτε δέ ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, τά πιστά αὐτῆς τέκνα τονωθέντα ἠθικῶς καί ὑλικῶς ἠτοίμασαν τό νέον τῆς ἀνάκτορον εἰς τό Βέρμιον ὄρος, ὅπερ καίτοι ὑπολειπόμενον τῆς αἴγλης τοῦ παλαιοῦ, ὑπενθυμίζει μέ τήν ἀκτινοβολίαν του τό πρῶτον. Ἴσως τό νέον ἀνάκτορον νά εἶναι προσωρινόν ... ἴσως νά μή

παραμείνη κενόν ἐπ’ ἄπειρον τό πρῶτον ... Ἄγνωστοι αἱ βουλαί τοῦ Ὑψίστου. Ἴσως ἄλλοι νά χαροῦν τό φῶς ἐκείνης τῆς ἡμέρας...»

Κλείνοντας τον λόγο του, κατά τη χειροτονία του ο κ.κ. Παύλος ζητούσε την ευδοκίμηση και ευλογία των ευσεβῶν του πόθων «..διά τῶν πρεσβειῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Σουμελιωτίσσης καί Εἰκοσιφοινίσσης...» ἀπό την οποία ζήτησε ὅπως αὐτή νά «...φρουρῇ τήν καρδίαν μου εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, πρὸς ἐπιτέλεσιν ἀξίαν τῆς κλήσεως εἰς ἣν ἐκλήθην, τούτέστιν τοῦ ποδηγετεῖν τόν λαόν τοῦ Κυρίου τόν περιούσιον, τήν παρά Θεοῦ ἐμπιστευθεῖσαν μοι ποιίμνην εἰς νομάς σωτηρίου, φύλαξ ἄγρυπνος τῶν βωμῶν τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἐστιῶν τοῦ ἔθνους, ἕτοιμος τήν ψυχὴν μου θῦσαι ὑπέρ αὐτῶν...».

Στον **εὐθρονιστήριον λόγο**⁶ του στη Μητρόπολη Δράμας ο κ.κ. Παύλος, στις 19 Νοεμβρίου 2005, δήλωνε περήφανος και ευτυχῆς «...διά τούς δύο ἀδάμαντας τούς κοσμοῦντας τήν ἀρχιερατικὴν μου μίτραν, μοναστικάς ἀδελφότητας τάς ὑπὸ τῶν γερωντισσῶν Ἀλεξίας καί Ἀκυλίνης ποδηγετουμένας τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, τῆς ἀρχαιοτέρας ἐν τῇ Βαλκανικῇ μονῆς, καί τῆς Ἀναλήψεως ἐν Σίψα τοῦ Ὁσίου πατρός ἡμῶν Γεωργίου, τάς ὁποίας καί εὐλογῶ...».

Ὅπως και στον χειροτονητήριο λόγο του ἔτσι και στον εὐθρονιστήριο, και μάλιστα σε πιο ἐμφατικά και ἐκτεταμένα, ο κ.κ. Παύλος ἀναφέρει «...τόν πνευματικόν ὀμφαλόν τῆς καθ’ ἡμᾶς Ἀνατολῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόν πάνσεπτον καί γεραρόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, τόν καθαρθέντα καί καθαγιασθέντα ἐν τῇ χοάνῃ ἱερῶν πόνων, τόν δοξασθέντα καί κραταιωθέντα ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ πορείᾳ, εὐτόλμως καί ὑπευθύνως ὑπουργοῦντα καί τελεσιουργοῦντα ἄχρι τῆς σήμερον, παρά τάς ἐμπόνους αὐτοῦ δοκιμασίας, τά τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν πίστεως καί τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους μυστήρια».

Κλείνοντας ο κ.κ. Παύλος στο λόγο του ἐπανέλαβε «...τόν ἐπίλογον τοῦ πρό ἑκατόν τριῶν ἐτῶν ἐκφωνηθέντος ἐνθρονιστηρίου λόγου τοῦ ἐν ἀγίοις ἤδη συναριθμουμένου προκατόχου του Μητροπολίτου Δράμας, ἱεροεθνομάρτυρος Ἁγίου Χρυσοστόμου». Ἐπί λέξει, ἀπό το πρωτότυπο του λόγου του κ.κ. παρατίθεται το

⁶ «Εὐθρονιστήριος Λόγος του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου ἐκφωνηθείς εἰς τον Ἱερὸν Ναὸν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Δράμας τῇ 19η - 11ου – 2005 στο <http://www.imdramas.gr/>, 11-01-2021.

παρακάτω χωρίο: «Ἡ Ἐκκλησία, ὡς τὴν ἐστερέωσαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, δέν εἶναι ψυχρά δύναμις ἐπιτάσσουσα οὔτε ὀργάνωσις ὑπολογίζουσα, ἀπειλοῦσα ἢ ἐκδικουμένη μέ τό φόβητρον τῆς ἀνταποδόσεως. Εἶναι μήτηρ ἀγαπῶσα καί συγχωροῦσα καί ἐμπνέουσα τό γλυκύτερον τῶν ἐπί γῆς αἰσθημάτων. Καί οἱ διακονοῦντες αὐτήν ποιμένες ἀποστολήν ἔχουν νά προσεγγίζωσι τά διψῶντα χεῖλη τῶν χριστιανῶν πρός τούς πλήρεις θείου γάλακτος μαστούς, διά τὴν ἀκεραίαν, τὴν ἀσάλευτον, τὴν ὑπερτέραν ὑγείαν τῆς ζωῆς. Τὴν ἀποστολήν μου αὐτήν ἐν μέσῳ ὑμῶν θά ἐπιτελέσω κατὰ τούς νόμους τῆς θείας ἀρμονίας, ἐάν λειτουργῶν ἐμπνεύσω τὴν κατάνυξιν τῆς καρδίας καί οὐχί ἀπλῶς τὴν προσευχὴν τῶν χειλέων, ἐάν ἐμφυσήσω τό θάρρος καί τὴν ἐλπίδα καί οὐχί τὴν ἀνίαν καί τό δέος, ἐάν ἀνασύρω τούς μαργαρίτας, τούς ὁποίους ἐγκλείει εἰς τό βάθος πᾶσα ἑλληνική καρδιά, ἐάν ἀνοίξω τούς κρουνοὺς τῆς ἀγάπης, ἐάν δώσω παλμόν θάρρους, ὑπερηφανείας καί θυσίας εἰς ὅλας τὰς ψυχάς, ἐάν συντονίσω τὰ αἰσθήματα καί ὠθήσω εἰς τὰ ἔργα τοῦ φωτός. Θά ἀνεγείρω οὕτω μεθ' ὑμῶν θημωνιάς καρπῶν, προϊόν τῆς ἐργασίας, καί ἰδρύματα εὐποιΐας, ἀπαύγασμα τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, καί στερεάς στήλας τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καί ἀκατάλυτα τείχη τῶν ἱερῶν ἐθνικῶν δικαίων καί προνομίων. Πάσχα Κυρίου εὐαγγελίζομαι ὑμῖν, ἀγαπητά τέκνα, μέ τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, δᾶδα τῆς Ὁρθοδοξίας. ΑΜΗΝ» (Χρυσοστόμου Δράμας, Ἐνθρονιστήριος).

2.2. Ἡ σύλληψη τῆς I.M. Εικοσιφοίνισσης καὶ οἱ ἐνέργειες τοῦ Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν διαρπαχθέντων ἱερῶν κειμηλίων

2.2.1. Το ἱστορικό πλαίσιο

Ἀρκετά καὶ ἀνεκτίμητα μεταβυζαντινά ἐκκλησιαστικά κειμήλια ἀργυροχοΐας, μικροτεχνίας (χειρόγραφα) καὶ χρυσοκέντησης λεηλάτησαν ἀπὸ τὴν Ἱερά Μονή τῆς Παναγίας τῆς Ἀχειροποιήτου-Εικοσιφοίνισσας τοῦ Παγγαίου Βούλγαροι κομιτατζήδες στις 27 Μαρτίου 1917⁷.

Στις 3 Οκτωβρίου 1916, πιθανότατα ἀπὸ βουλγαρικό σῶμα, θανατώθηκε ὁ προηγούμενος τῆς μονῆς, γέρον Μακάριος, ἐνῶ τὴ Μεγάλῃ Δευτέρῃ, 27 Μαρτίου 1917, Βούλγαροι κομιτατζήδες με ἐπικεφαλῆς τὸν οπλαρχηγό Πανίτσα καὶ τὸν αὐστριακῆς καταγωγῆς Βούλγαρο καθηγητὴ βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας στο

⁷ Μαγδαληνὴ Παρχαρίδου, «Ἡ λατρευτικὴ εἰκόνα τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Κοσίντισσας ἢ Εικοσιφοίνισσας», σσ. 331-357, *Βυζαντινά*, τ. 35, Θεσσαλονίκη, 2017, σσ. 335-336.

πανεπιστήμιο της Σόφιας Βλάντιμιρ Σις, εισήλθαν βίαια στα κτίσματα της Ιεράς Μονής Εικοσιφοινίσσης. Αφού εξουδετέρωσαν την πλειοψηφία των μοναχών και των φυλάκων της μονής, κλειδώνοντάς τους στο νέο φούρνο της μονής, βιαιοπράγησαν εναντίον του ηγούμενου Νεόφυτου και ακόμη δύο μοναχών και στη συνέχεια αποδύθηκαν σε ανηλεή λεηλασία και σε πλιάτσικο. Από τη βιβλιοθήκη, το σκευοφυλάκιο και τις κρύπτες αφαίρεσαν αντικείμενα τα οποία για να μεταφέρουν φόρτωσαν σε 18 μουλάρια. Τα ιερά αντικείμενα περιελάμβαναν χειρόγραφα, άμφια και κειμήλια ανεκτίμητης αξίας. Μετά των άλλων αφαιρέθηκε και χρυσοποίκιλτο κάλυμμα της εικόνας της Παναγίας της Αχειροποιήτου. Η αρπαγή των παραπάνω διευκολύνθηκε αρκετά από το γεγονός ότι ο Σις είχε στο παρελθόν επισκεφθεί το μοναστήρι για ερευνητικούς λόγους και συνεπώς είχε σημαντική γνώση για τον αριθμό και την αξία και το ακριβές μέρος των ιερών κειμηλίων που φυλάσσονταν εκεί. Όσα από τα διαρπαχθέντα κειμήλια δεν βρίσκονται στο Εθνικό Μουσείο της Σόφιας, κατέληξαν σε βιβλιοθήκες, μουσεια ή ιδιωτικές συλλογές στη Δυτική Ευρώπη και τις Η.Π.Α.

Σε δεύτερο χρόνο, στις 23 Ιουνίου 1917, ένα βουλγαρικό ένοπλο τμήμα ολοκλήρωσε το προσχεδιασμένο έργο της βουλγαρικής πλευράς με την εξαναγκαστική εξορία των μοναχών και τη διαρπαγή και όλων των οικόσιτων ζώων που κατείχε η μονή. Η μονή ερήμωσε και ανένηψε μόνο μετά τον Οκτώβριο του επόμενου έτους άμα τη επιστροφή των μοναχών από την εξορία. Η λεηλατημένη μονή δέχθηκε την ενίσχυση της βιβλιοθήκης της από τις μονές του Αγίου Όρους με εκκλησιαστικά βιβλία. Στις 14 Ιουλίου 1944 οι Βούλγαροι, κατά την επόμενη βουλγαρική κατοχή, πυρπόλησαν τη μονή η οποία ανασυστήθηκε ολοκληρωτικά μόνο κατά την περίοδο του αιοδίμου πρώην Μητροπολίτη Δράμας Διονυσίου⁸.

2.2.2. Οι ενέργειες του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου σε τοπικό και διεθνές επίπεδο

Ο Σεβασμιώτατος με εμπιστευτική-προσωπική επιστολή του στον τότε πρωθυπουργό της Ελλάδας, Αντώνη Σαμαρά, τον Δεκέμβριο του 2014, εξέθεσε τις απόψεις του για το ζήτημα της επιστροφής των διαρπαχθέντων ιερών κειμηλίων⁹ από

⁸ Συμεών Πασχαλίδης & Δημήτριος Στρατής, *Τα Μοναστήρια της Μακεδονίας. Α' Ανατολική Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη, 1996, σσ. 82-84.

⁹ Στην επίσημη καταγραφή της Ι.Μ. Δράμας απαριθμούνται αναλυτικά τα ιερά κειμήλια που κοσμούν το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στη Σόφια. Αυτά είναι: α) Ο αργυρός επενδυτής ιερής εικόνας της

την Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης. Το πρόβλημα κατά τον Μητροπολίτη Δράμας ήταν ότι τυπικά η κυριότητα των κλαπέντων χειρογράφων δεν ανήκε στο βουλγαρικό κράτος αλλά σε φορέα-ίδρυμα (μουσειακό), γεγονός που περιέπλεκε περαιτέρω το ζήτημα, απομειώνοντας την πιθανότητα μίας άμεσης και απαρακώλυτης διακρατικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας-Βουλγαρίας. Μολαταύτα ο Σεβασμιώτατος ιεράρχης της Δράμας ζητούσε από τον Έλληνα πρωθυπουργό να επισπεύσει το ζήτημα της επιστροφής έστω των αμιγώς εκκλησιαστικών λατρευτικών αντικειμένων γεγονός για το οποίο η Εκκλησία της Βουλγαρίας δεν ήταν, κατά τις εμπιστευτικές πληροφορίες του Μητροπολίτου κ.κ. Παύλου, αρνητική να συναινέσει. Εξάλλου ο Σεβασμιώτατος, κάνοντας επίκληση στο συναίσθημα και στα πατριωτικά αισθήματα του Έλληνα πρωθυπουργού, εναπέθετε όλες του τις ελπίδες σε αυτόν αναγνωρίζοντας ότι επιδείκνυε μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε σχέση με τους προκατόχους του και τις προηγούμενες ελληνικές κυβερνήσεις για τα εθνικά θέματα γενικότερα και για το συγκεκριμένο ζήτημα ειδικότερα. Εφόσον τα παραπάνω επιτυγχάνονταν σε πρώτο χρόνο, η επικέντρωση στα χειρόγραφα θα γινόταν σε δεύτερο χρόνο σε συνεργασία

Παναγίας με αφιερωτήρια επιγραφή. Εκτίθεται στην κρύπτη του Ι.Ν. Αγίου Αλεξάνδρου στη Σόφια, β) η θήκη της κάρας του Αγίου Διονυσίου Α' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως και δεύτερου κτήτορα της Ι.Μ. Εικοσιφοίνισσας, έκθεμα Ν. 29115, γ) η κάρα του Αγίου Διονυσίου, έκθεμα Ν. 29115, δ) μία πρώτη λειψανοθήκη, έκθεμα Ν. 29174, ε) ένας αργυροεπίχρυσος σταυρός λιτανείας, στο κάτω άκρο της παράστασης της βάπτισης φέρει επιγραφή «Αβερκίου Ιερομονάχου της Εικοσιφοινίσσης, 1786», έκθεμα Ν. 29185, στ) μία δεύτερη λειψανοθήκη, έκθεμα Ν. 29168, ζ) μία τρίτη λειψανοθήκη, Ν. 29210 με την επιγραφή «1773...της ΚοσφιΝηΖας», η) η σταυροθήκη και εικόνα της Παναγίας, έκθεμα Ν. 29191, θ) μία τέταρτη λειψανοθήκη, έκθεμα Ν. 29163 ι) μία πέμπτη λειψανοθήκη, του Αγίου Τρύφωνος, έκθεμα Ν.29155 ια) μία έκτη λειψανοθήκη, του Αγίου Διονυσίου, έκθεμα Ν. 29156, ιβ) μία σταυροθήκη-λειψανοθήκη, έκθεμα Ν. 29116, ιγ) η κάρα της Αγίας Ματρώνης, έκθεμα Ν. 29116, ιδ) η θήκη της κάρας της Αγίας Ματρώνης, έκθεμα Ν. 29116, ιε) μία αργυροεπίχρυση ενεπίγραφη λεκάνη αγιασμού, έκθεμα Ν. 29124-29126, ιστ) ένας αργυρός ενεπίγραφος δίσκος αντίδωρου Ν. 29209, ιζ) μία ακόμη σταυροθήκη-λειψανοθήκη, έκθεμα Ν. 29098, ιη) η λειψανοθήκη του Αγίου Διονυσίου, έκθεμα Ν. 29276, ιθ) η ενεπίγραφη κάρα του Αγίου Κοσμά του Αναργύρου, έκθεμα Ν. 29188, κ) η λειψανοθήκη στο έκθεμα Ν. 29193, κα) η λειψανοθήκη στο έκθεμα Ν. 29167, κβ) η ενεπίγραφη λειψανοθήκη των Αγίων Διονυσίου, Χρυσοστόμου, Παντελεήμονος και Ανδρέου, έκθεμα Ν. 29194, κγ) η λειψανοθήκη με εσωτερική ανάγλυφη παράσταση των Εισοδίων της Θεοτόκου και του Αγίου Διονυσίου, έκθεμα Ν. 29097, κδ) αργυροεπίχρυση ενεπίγραφη εικόνα της Παναγίας, έκθεμα Ν. 29082, κε) αργυροεπίχρυση ενεπίγραφη εικόνα της Παναγίας, έκθεμα Ν. 29083, κστ) αργυροεπίχρυση ενεπίγραφη εικόνα της Παναγίας, έκθεμα Ν. 29182, κζ) σταυρός αγιασμού με Τίμιο Ξύλο, έκθεμα Ν. 21031, κη) σταυρός αγιασμού, έκθεμα Ν. 29181, κθ) σταυρός αγιασμού, έκθεμα Ν. 21931, λ) σταυρός αγιασμού χωρίς αρίθμηση, λα) τετραευαγγέλιο, έκθεμα Ν. 29063, λβ) ένας ακόμη σταυρός αγιασμού χωρίς αρίθμηση, λγ) ένας αργυρός επενδύτης εικόνας της Παγίας, έκθεμα Ν. 29183 και, τέλος, λδ) ένα θυμιατό, έκθεμα Ν. 29136. Διευκρινίζεται ότι ο παραπάνω κατάλογος ακολουθεί πιστά την αρίθμηση των έργων της Teofana Matakieva-Lilkova, «Church Plate from the Collections of the National Museum of History», ed. Borina Publishing House, Sofia, 1995, και «Christian Art in Bulgaria», ed. Borina Publishing House, Sofia, 2001. Βλ. Αρχείο Ιεράς Μητρόπολης Δράμας (στο εξής Α.Ι.Μ.Δ.), 'Κατάλογος Κειμηλίων Ιεράς Μονής Εικοσιφοινίσσης-Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Σόφιας', συνημ. έγγρ. στο Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 92, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Σταύρο Βασιλόπουλο, πρέσβη και δ/ντή του διπλωματικού γραφείου του πρωθυπουργού, Δράμα, 14 Μαρτίου 2014.

με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις κοινοτικές δικαστικές αρχές προκειμένου να μην επιβαρυνθούν οι διμερείς Ελληνο-Βουλγαρικές σχέσεις¹⁰.

Σε σχετική επιστολή επαφή του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τον κ. Προκόπιο Παυλόπουλο, στις 7 Σεπτεμβρίου 2015, ο ιεράρχης της Δράμας τον ενημέρωσε αναλυτικά για τα επιγενόμενα κατά τη β' και τη γ' βουλγαρική κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας, 1916-1918 και 1941-1944 αντίστοιχα, και τις εκτεταμένες καταστροφές, λεηλασίες και ωμότητες που διεπράχθησαν εις βάρος του ελληνορθόδοξου στοιχείου και του βυζαντινού και μεταβυζαντινού πολιτισμικού πλούτου της περιοχής. Ενώ, όπως αναφέρθηκε, τα κλαπέντα ιερά κειμήλια της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης βρίσκονται εκτεθειμένα στο Εθνικό Μουσείο στη Σόφια, τα χειρόγραφα κοσμούσαν τις προθήκες του Κέντρου Σλαβο-βυζαντινών Σπουδών 'Ιβάν Ντούϊτσεφ' στην ίδια πόλη. Μία δυσάρεστη εξέλιξη που συνέβη κατά τα τελευταία έτη ήταν η αφαίρεση των ιερών λειψάνων από τις αργυρές θήκες από το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο με πρωτοβουλία του διευθυντού του Μουσείου Μπόζινταρ Δημητρώφ. Κλείνοντας ο ιεράρχης ζητούσε από τον ύπατο πολιτειακό άρχοντα του ελληνικού κράτους τη συνδρομή του παντί τρόπω για την επιστροφή κειμηλίων και χειρογράφων καθώς από την κεντρική πολιτική ηγεσία, πλην της απελθούσας κυβέρνησης του Α. Σαμαρά, δεν αναλήφθηκε καμία πρωτοβουλία¹¹. Σε μεταγενέστερη ευχετήρια επιστολή του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου προς τον ανώτατο πολιτειακό άρχοντα για την εορτή των Χριστουγέννων ζητήθηκε η έγκαιρη ενημέρωση για τα όσα αναμενόταν να θέσει για το ζήτημα της επιστροφής των ιερών κειμηλίων στη βουλγαρική πλευρά κατά την επικείμενη επίσκεψή του εκεί, γεγονός που έλαβε χώρα μέσω τηλεφωνήματος λίγες ημέρες αργότερα¹².

Στις 21 Φεβρουαρίου 2015 ο Σεβασμιώτατος κ.κ. Παύλος απέστειλε επιστολή στον Α. Τσίπρα, νεοεκλεγέντα πρωθυπουργό, στον οποίο γνωστοποιούσε την παράκληση στον βουλευτή Δράμας να παραδώσει αυτοπροσώπως στον πρωθυπουργό φάκελο με τα κλαπέντα κειμήλια της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης¹³. Η επιστολή

¹⁰ Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 618, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Αντώνιο Σαμαρά, Έλληνα πρωθυπουργό, Δράμα, 1 Δεκεμβρίου 2014.

¹¹ Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 391, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Προκόπιο Παυλόπουλο, Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας, Δράμα, 7 Σεπτεμβρίου 2015.

¹² Α.Ι.Μ.Δ., χ. αριθ. πρωτ. 391, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Προκόπιο Παυλόπουλο, Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας, Δράμα, 11 Ιανουαρίου 2016.

¹³ Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 89, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Αλέξιο Τσίπρα, Έλληνα πρωθυπουργό, Δράμα, 21 Φεβρουαρίου 2015.

απαντήθηκε δι' αντιπροσώπου μετά από 2 μήνες περίπου χωρίς, όμως να υπάρχει ευκρινής αναφορά στο ζήτημα της επιστροφής των κειμηλίων. Ο εκπρόσωπος του πρωθυπουργού αρκέστηκε σε γενικόλογα ευχολόγια περί σχέσεων κατανόησης μεταξύ κράτους και Εκκλησίας¹⁴.

Σε μεταγενέστερες επιστολές του ο Σεβασμιώτατος κ.κ. Παύλος, τόσο προς τον πρωθυπουργό και όσο και προς τον υπουργό των Εξωτερικών Νικόλαο Κοτζιά ρωτούσε εάν ετέθη θέμα επιστροφής των κειμηλίων κατά την επίσκεψη αμφότερων στη Βουλγαρία την περίοδο εκείνη¹⁵. Απάντηση έδωσε μόνο ο Κοτζιάς, ο οποίος καλλιέργησε αυξημένες προσδοκίες σχετικά με την τύχη της επιστροφής των κειμηλίων. Συγκεκριμένα αναγνώριζε το θέμα αυτό ως υψίστης ιστορικής και πολιτισμικής σημασίας για τις διμερείς σχέσεις με τη Βουλγαρία και διαβεβαίωσε ότι με τις επιμέρους πτυχές του θέματος ασχολούνται τα αρμόδια υπουργεία και οι αρμόδιοι θρησκευτικοί και επιστημονικοί φορείς με την αμέριστη υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης. Η επίλυση θα γινόταν στη βάση διεθνών συμβάσεων και νομοθετημάτων¹⁶.

Στην κατάθεσή του στην «Επιτροπή¹⁷ της ελληνικής βουλής για τα κλαπέντα εκκλησιαστικά κειμήλια» στις 16 Μαρτίου 2016, ο Μητροπολίτης Δράμας αναφέρθηκε διεξοδικά το ζήτημα αποδύομενος σε μία επισκόπηση των γεγονότων κατά χρονολογική σειρά.

Αναφέρει ο Σεβασμιώτατος ότι η Βιβλιοθήκη της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης πριν τη σύλησή της, στις 27 Μαρτίου 1917, κατά τη διάρκεια της δεύτερης κατοχής (1916-1918) περιλάμβανε περίπου 1.300 τόμους εκ των οποίων 430 κώδικες χειρόγραφοι με περγαμηνή ή χαρτότυποι, 567 αρχέτυπα βιβλία (αρχαίων Ελληνικών και Λατίνων συγγραφέων, Βυζαντινών λογίων κ.ά.). Ξεχωριστής αξίας ήταν το δίστηλο περγαμινό χειρόγραφο Ευαγγέλιο, διακοσμημένο με πολύτιμους λίθους, με βαρύτιμο περίβλημα, και συνολικού βάρους 9 οκάδων, του Βυζαντινού αυτοκράτορα Ιωάννη Στ' Καντακουζηνού (1347-1354) που αργότερα εκάρη ιερομόναχος με το όνομα Ιωάσαφ

¹⁴ Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 292, Δημήτρης Τζανακόπουλος, γενικός γραμματέας πρωθυπουργού, προς τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δράμας Παύλο, Αθήνα, 27 Απριλίου 2015.

¹⁵ Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 266, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Αλέξιο Τσίπρα, Έλληνα πρωθυπουργό, Δράμα, 2 Αυγούστου 2016 και Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 267, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος προς τον Νικόλαο Κοτζιά, υπουργό των Εξωτερικών, Δράμα, 2 Αυγούστου 2016.

¹⁶ Α.Ι.Μ.Δ., αριθ. πρωτ. 326, Νίκος Κοτζιάς, υπουργός των Εξωτερικών, προς τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δράμας Παύλο, Αθήνα, 5 Σεπτεμβρίου 2016.

¹⁷ «Τοποθέτηση Μητροπολίτη Δράμας στην επιτροπή της βουλής για τα κλαπέντα εκκλησιαστικά κειμήλια» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

(έτη συγγραφής του έργου 1373-1378). Πέραν των αναφερθέντων κλαπέντων κειμηλίων οι εισβολείς αφαίρεσαν Ιερά Ευαγγέλια, ιερατικά και διακονικά άμφια, δισκοπότηρα, εξαπτέρυγα, χρυσοκέντητα καλύμματα Αγίας Τραπέζης, ραντιστήρια, κεντητούς Επιταφίους, πολυκάνδηλα, θυμιατήρια, πολυελαίους κ.ά. με το σύνολο των κλαπέντων κειμηλίων να ανέρχεται σε 907 τεμάχια. Τα παραπάνω κειμήλια, έως το 1990 η βουλγαρική πλευρά αρνιόταν ότι τα κατείχε¹⁸.

Από το 2005 και εντεύθεν, κατά τη διάρκεια της διακονίας του κ.κ. Παύλου στη Μητρόπολη Δράμας, υπήρξαν επαφές με καθηγητές των Α.Ε.Ι. Α.Π.Θ. και Δ.Π.Θ., ενώ πραγματοποιήθηκαν και επιτόπιες επισκέψεις στη Σόφια για την επισήμανση των κειμηλίων στα εκθέματα του Εθνικού Μουσείου. Επιπλέον, έλαβε χώρα η ανάθεση σε δικηγορικό γραφείο της Νέας Υόρκης να ασχοληθεί με την περίπτωση ορισμένων κειμηλίων που εντοπίστηκαν σε Α.Ε.Ι. και βιβλιοθήκες των Η.Π.Α.¹⁹, με σκοπό τον επαναπατρισμό τους, σε συνεργασία με την Αρχιεπισκοπή Αμερικής (επί Αρχιεπισκόπου Δημητρίου, 1999-2019) και με την αμέριστη υποστήριξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Σημειωτέον ότι στην επίσκεψη του κ.κ. Βαρθολομαίου στη Βουλγαρία, με μέλος της συνοδείας του και τον Μητροπολίτη Δράμας, ο προκαθήμενος της Ορθοδοξίας, τη στιγμή της απονομής του ανωτάτου παρασήμου του βουλγαρικού κράτους από τον πρόεδρο της Βουλγαρίας, παραίνεσε σε ήπιο και μειλίχιο τόνο για την επιστροφή των κειμηλίων της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης. Το 2009 ο κ.κ. Παύλος παρευρέθηκε στην Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Βουλγαρίας επί πατριαρχίας Μαξίμου (1971-2012) και κατόπιν διαβουλεύσεων επέτυχε την επιστροφή του ιερού λειψάνου του Αγίου Διονυσίου. Ήλθε αντιπροσωπεία της Εκκλησίας της γειτονικής χώρας υπό των Μητροπολιτών Βάρνης, Φιλιππουπόλεως και Νευροκοπίου οι οποίοι παρέδωσαν το κομμάτι του λειψάνου, αυτοπροσώπως, στη Δράμα. Στην Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης το ιερό λείψανο του Αγ. Διονυσίου επέστρεψε στις 3-1-2010 μέσα σε πανηγυρικό κλίμα υποδοχής. Το

¹⁸ Ο.π.

¹⁹ Την Τρίτη 15 Νοεμβρίου 2016 πραγματοποιήθηκε η τελετή παραδόσεως - παραλαβής του σπάνιου ελληνικού χειρογράφου του 9ου αι. το οποίο περιέχει ολόκληρη την Καινή Διαθήκη (Κώδιξ 1424). Το χειρόγραφο παρέδωσε η Λουθηρανική Θεολογική Σχολή του Σικάγο στον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής κ.κ. Δημήτριο, σε ειδική τελετή στην έδρα της Σχολής στο Σικάγο. Η μεταφορά στη Δράμα έλαβε χώρα από τον Μακαριώτατο με τη συνοδεία των Dr. James Nieman και του νομικού κ. Γεωργίου Τσουγκαράκη, που παρείχε τις νομικές του υπηρεσίες, στον μητροπολιτικό Ι.Ν. Εισοδίων της Θεοτόκου στη Δράμα, στις 3 Δεκεμβρίου 2016. Βλ. Βλ. Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, *Η λεηλασία της Εικοσιφοινίσσης. Εκατό χρόνια από την κλοπή (1917-2017)*, εκδ. Ιερά Μητρόπολις Δράμας, Δράμα, 2017, σ. 12.

2010, στις 8 Φεβρουαρίου, σε επιστολή του κ.κ. Παύλου προς τον τότε υπουργό Πολιτισμού Παύλο Γερουλάνο, όπως και σε μία δεύτερη, με το ίδιο περιεχόμενο και στο ίδιο πρόσωπο, συνοδευόμενη και από ένα τιμητικό τόμο²⁰ με τα ιερά κειμήλια της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης, ουδεμία απάντηση εστάλη, γεγονός ενδεικτικό και των προθέσεων της πολιτικής ηγεσίας για τη διευθέτηση του ζητήματος. Κατά τον ιεράρχη της Δράμας, το ενδιαφέρον του Α. Σαμαρά, ως πρωθυπουργού, αποτιμάται ως το πιο ουσιαστικό και έντονο²¹.

Για την επικαιροποίηση του γεγονότος, υπό την αιγίδα του Μητροπολίτου Δράμας Παύλου, εξεδόθη αφιερωματικός, ειδικός επετειακός τόμος για τα 100 έτη από την κλοπή των ιερών κειμηλίων της μονής. Η εκδήλωση διοργανώθηκε από κοινού από τις Μητροπόλεις Νεαπόλεως και Δράμας με σκοπό την παρουσίαση του επετειακού τόμου «Η λεηλασία της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης. 100 χρόνια από την κλοπή». Η τελετή έλαβε χώρα στη Θεσσαλονίκη, στο Κέντρο Πολιτισμού Δυτικής Θεσσαλονίκης, παρουσία του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου ο οποίος δεσμεύθηκε ότι «...δεν θα σταματήσουμε να αγωνιζόμαστε για την επιστροφή των κλαπέντων κειμηλίων της Εικοσιφοινίσσης... αποφασισμένοι να συνεχίσουμε με κάθε νόμιμο και ηθικό μέσο τη διεκδίκηση των πατρώνων θησαυρών μας. Δεν θα πάψουμε να αγωνιζόμαστε μέχρι την επιστροφή και του τελευταίου κειμηλίου. Έχουμε χρέος έναντι των πατέρων μας, της ιστορίας, της Εκκλησίας και της ίδιας της δικαιοσύνης». Η κλοπή των κειμηλίων από την Εικοσιφοίνισσα κατά τον ίδιο αποτελούσε «μία μεγάλη ανοικτή πληγή στο σώμα της

²⁰ Τόσο στον συγγραφέα Γεώργιο Κ. Παπάζογλου, καθηγητή στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, όσο και στην Ιερά Μητρόπολη Δράμας απονεμήθη την Παρασκευή 21 Δεκεμβρίου 2018 το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών για την εξαιρετική έκδοση με τίτλο: *Η λεηλασία της Εικοσιφοινίσσης. Εκατό χρόνια από την κλοπή (1917-2017)*, εκδ. Ιερά Μητρόπολις Δράμας, 2017. Στον πρόλογο της μονογραφίας ο Σεβασμιώτατος κ.κ. Παύλος αναφέρεται στην προσωπική και πνευματική σχέση του Γ.Κ. Παπάζογλου με τη μονή, η οποία είχε περιθάλψει τον πατέρα του συγγραφέα κατά τη διάρκεια της τρίτης βουλγαρικής κατοχής (1941-1944). Πέραν των ανωτέρω εξαιτίας των απηνών βουλγαρικών διώξεων κατά την περίοδο 1916-1918, δηλαδή τη δεύτερη βουλγαρική κατοχή, θανατώθηκε ο αδελφός του παππού του συγγραφέα, Αβραάμ (1916), ενώ το 1944, σε παραποτάμια τοποθεσία (πλησίον του Στρυμόνα) εκτελέστηκε ο αδελφός της μητέρας του συγγραφέα, πάλι από βουλγαρικό χέρι. Τα παραπάνω ώθησαν τη μητέρα του συγγραφέα να επισκέπτεται τακτικά τη μονή, βλ. Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, *Η λεηλασία της Εικοσιφοινίσσης. Εκατό χρόνια από την κλοπή (1917-2017)*, εκδ. Ιερά Μητρόπολις Δράμας, Δράμα, 2017, σ. 10. Σύμφωνα με τον ερευνητή-συγγραφέα η λεηλασία της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης ήταν ενδεχομένως η μεγαλύτερη λεηλασία παγκοσμίως κατά τον προηγούμενο αιώνα. Ο ίδιος εξήρε την πρωτοβουλία του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου να εκδοθεί ένας επετειακός τόμος για την συμπλήρωση των 100 ετών από τα γεγονότα. Εξάλλου, η προοπτική της επιστροφής των κειμηλίων ήταν εφικτή τουλάχιστο σχετικά με όσα από αυτά είχαν πουληθεί και βρίσκονταν σε εκπαιδευτικά ιδρύματα των Η.Π.Α.

²¹ «Τοποθέτηση Μητροπολίτου Δράμας στην επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων για τα κλαπέντα εκκλησιαστικά κειμήλια» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

Ρωμιοσύνης από την ιερόσυλη καταλήστευση επί τη βάσει ενός καλοστημένου σχεδίου που διαπράχθηκε χωρίς φόβο Θεού με συνέπεια να φυγαδευτούν τα κειμήλια στη Βουλγαρία όπου εκτίθενται ως δείγμα ενός δήθεν βουλγαροβυζαντινού πολιτισμού». Ο Οικουμενικός Πατριάρχης στη συνέχεια απηύθυνε έκκληση προς τις πολιτικές αρχές της Ελλάδας να κινητοποιηθούν για την επιστροφή των κειμηλίων, εντάσσοντας το ζήτημα στο πλαίσιο των διμερών διπλωματικών σχέσεων με τη Βουλγαρία. Επιπρόσθετα, κατά τον ίδιο, το θέμα θα έπρεπε να το επιληφθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση «...για την αποκατάσταση αυτής της αδικίας». Τέλος, εξέφρασε τη λύπη του για τη στάση της Βουλγαρικής Εκκλησίας για το συγκεκριμένο ζήτημα²².

Στην ίδια κατεύθυνση, ο άμεσα εμπλεκόμενος με το ζήτημα, λόγω του ότι η ιερά ταύτη Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή μονή ανήκει στη μητροπολιτική του επαρχία, Μητροπολίτης Δράμας Παύλος, εξεδήλωσε την πικρία του για την εφεκτική στάση που διαχρονικά επιδεικνύουν οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις αλλά και την αδιάλλακτη στάση της Βουλγαρίας προκειμένου να επιδείξει πνεύμα ορθόδοξης αλληλεγγύης για τη διευθέτηση του ζητήματος. Χαρακτηριστικά ο ιεράρχης της Δράμας σημείωσε με απορία, δυσαρέσκεια και δυσφορία: «Τι έκαναν για να αποκαταστήσουν την ασέβεια αυτή οι κυβερνήσεις της Βουλγαρίας και της Ελλάδας; Οι περιφέρειες έχουν χρήματα για καρναβάλια και τέτοιες ανοησίες αλλά για την αποκατάσταση των κειμηλίων δεν κάνουν τίποτα». Ο Μητροπολίτης Δράμας ανέπτυξε διεξοδικά την ταπείνωση, την περιφρόνηση και τα μαρτύρια που υπέστησαν οι μοναχοί καθώς και τη λεηλασία και σύληση που έλαβε χώρα στη μονή όταν «συμμορία άτακτων Βουλγάρων λεηλάτησε τη σημαντικότερη μονή της Μακεδονίας, γεγονός το οποίο πλήγωσε βαθιά τη Μητρόπολή μας». Στο ίδιο πλαίσιο ο Μητροπολίτης Δράμας συνέχισε με την εξής φράση: «Αυτή την κληρονομιά δεν έχουμε καμιά δικαιοδοσία εμείς οι παπάδες να την προδώσουμε» και ότι εφόσον «οι απόγονοι των εγκληματησάντων κατά της μονής δεν αποκατέστησαν τη λεηλασία των προγόνων τους είναι συνένοχοι. Ιεροσυλούν απέναντι στα ιερά μας κειμήλια, τα Ελγίνεια της Μακεδονίας». Τέλος, ο κ.κ. Παύλος στάθηκε ιδιαίτερα «στο ανύστακτο ενδιαφέρον του Οικουμενικού Πατριάρχη που σε κάθε ευκαιρία μιλά για τα

²² «Παρουσίαση του ειδικού επετειακού τόμου από αφιερωμένου στα 100 χρόνια από την κλοπή των θησαυρών της Μονής Εικοσιφοινίσσης» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

κλοπιμαία. Σθεναρά, με δυναμικές αλλά ευγενικές παροτρύνσεις προς τη βουλγαρική κυβέρνηση, ζητά τον επαναπατρισμό των κειμηλίων»²³.

Τέλος, νεότερο δελτίο τύπου της Ι.Μ. Δράμας, στις 26 Ιουνίου 2017, απαντούσε, ουσιαστικά, σε συνέντευξη που παραχώρησε ο πρόεδρος της Βουλγαρίας Ρούμεν Ράντεφ στην «Καθημερινή» και έκανε αναφορά στο ότι άπασες οι διμερείς διαφορές και οι αμοιβαίες αξιώσεις περί επιστροφής χειρογράφων, κειμηλίων κ.λπ. έχουν πλήρως επιλυθεί με τη Συνθήκη του Νεϊγύ και την Ελληνο-Βουλγαρική συμφωνία του 1964. Στο δελτίο τύπου όπου εκφραζόταν η δυσφορία για τη βουλγαρική τακτική της αποσιώπησης των αληθινών γεγονότων γινόταν μία υπενθύμιση προνοιών της Συνθήκης του Νεϊγύ, μέσω των άρθρων 125 & 126, έκανε λόγο για υποχρέωση της βουλγαρικής κυβέρνησης να επιστρέψει όλα τα κειμήλια που κατείχε συνεπεία λεηλασιών κατά τη διάρκεια πολεμικών περιόδων που είτε βρίσκονταν σε χέρια ιδιωτών είτε του δημοσίου. Έως το 1923 επιστράφηκαν μόνο 16 κομμάτια χειρογράφων από τη βουλγαρική. Σχετικά με την ελληνο-βουλγαρική συμφωνία του 1964 στο δελτίο τύπου γινόταν μνεία στο ότι ουδέποτε ετέθη θέμα επιστροφής κειμηλίων καθώς η βουλγαρική ηγεσία ουδέποτε αναγνώριζε ότι κατείχε τα ανωτέρω, έως το 1990. Συνεπώς εκ των ανωτέρω διαπιστούται η γνώση περί κατοχής κειμηλίων και χειρογράφων της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης από τη βουλγαρική πλευρά και η σκόπιμη αποσιώπηση του ζητήματος.

Στο ενυπόγραφο από τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δράμας δελτίο τύπου γινόταν έκκληση στην ελληνική κυβέρνηση να δρομολογήσει τη διευθέτηση του θέματος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αρμόδιων οργάνων της όπως και στην ομόλογη βουλγαρική να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων και να σεβαστεί την καλή γειτονία με την Ελλάδα και να συναινέσει στην επιστροφή μέρους της θρησκευτικής, ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς μίας γειτονικής της χώρας²⁴.

Μία ακόμη όψη της δράσης του Σεβασμιωτάτου που αναμένεται να αποφέρει καρπούς είναι οι διαβουλεύσεις με το πανεπιστήμιο του Princeton των Η.Π.Α. προκειμένου να επιστραφούν στην Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης ορισμένα χειρόγραφα τα οποία βρίσκονται στην κατοχή του εκπαιδευτικού ιδρύματος.

²³ «Παρουσίαση του ειδικού επετειακού τόμου αφιερωμένου στα 100 χρόνια από την κλοπή των θησαυρών της Μονής Εικοσιφοινίσσης» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

²⁴ «Α.Ι.Μ.Δ., Δελτίο Τύπου Ιεράς Μητροπόλεως Δράμας-Απάντηση στη συνέντευξη του Προέδρου της Βουλγαρίας κ. Ρούμεν Ράντωφ», 26 Ιουνίου 2017.

Έκτοτε και έως σήμερα δεν σημειώθηκαν άλλες ενέργειες με τον ιεράρχη της Δράμας κ.κ. Παύλο να μην πτοείται από την έλλειψη τόλμης ή και βούλησης της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας και να προωθεί το ζήτημα σε διορθόδοξο και διεπιστημονικό διμερές επίπεδο προκειμένου να επιτευχθεί το ποθούμενο και πρωτίστως δίκαιο και ηθικό ζήτημα της επιστροφής των χειρογράφων και κειμηλίων εκεί όπου ανήκουν.

2.3. Η επίσκεψη του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου στη Δράμα για τους εορτασμούς αγιοκατάταξης του Αγίου Γεωργίου Καρσλίδη

Η επίσημη αγιοκατάταξη του Αγίου Γεωργίου Καρσλίδη (1901-1959) συνδέεται άρρηκτα με την ιστορία της Ι.Μ. Δράμας. Ο Όσιος Γεώργιος γεννήθηκε στο Χαντίκ της Τσάλκας²⁵ όπου εγκαταστάθηκαν εκεί οι εξ Αργυρουπόλεως του Πόντου πρόγονοί του. Ο ίδιος εκάρη μοναχός και χειροτονήθηκε διάκονος και ιερέας στα εδάφη της τότε Σοβιετικής Ένωσης (Γεωργία). Στην Ελλάδα ήλθε το 1930 και εγκαταστάθηκε στο χωριό Σίψα (σημ. Ταξιάρχες) όπου και ίδρυσε την Ι.Μ. Αναλήψεως του Κυρίου. Η αναγνώριση της αγιότητας του Οσίου Γεωργίου από τον Οικουμενικό Πατριάρχη πραγματοποιήθηκε μετά από σύντονες ενέργειες του Μητροπολίτου Δράμας²⁶. Η αποδοχή των αιτουμένων από τον κ.κ. Βαρθολομαίο προξένησαν ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση στον ιεράρχη της Δράμας, κ.κ. Παύλο, ο οποίος εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του σε προσωπική του επιστολή «...Διὰ τῆς παρουσίας προαγόμενος ν' ἀναφερθῶ πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σεπτὴν κορυφὴν, κατασπάζομαι τὴν χαριτόβρυτον Δεξιὰν τῆς ὑμετέρας προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος. Μετ' αἰσθημάτων εὐγνωμοσύνης καὶ ἀνεκκλαλήτου χαρᾶς ἐδέχθημεν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα τῆς κατατάξεως εἰς τὰς ἀγιολογικὰς δέλτους τῆς κατ'

²⁵ Για ενδελεχέστερη ενημέρωση για τη βιογραφία του Αγίου Γεωργίου Καρσλίδη βλ. το νεοεκδοθέν έργο *Ὁ ὅσιος Γεώργιος τῆς Δράμας - Νέα ἔκδοση* της μοναχῆς Πορφυρίας, εκδ. Ιερά Μονή Αναλήψεως του Σωτήρος Ταξιάρχων Δράμας (Σίψα), Δράμα, 2019.

²⁶ «Κατόπιν μακροχρονίου ἐπιθυμίας, οὐχὶ μόνον τῶν ἐν Δράμα οἰκούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ εὐσεβῶν Ποντίων, ὡς καὶ τῶν πολυπληθῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν τῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱερᾷ Μητροπόλει κειμένης σεβασμίας Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θείας Αναλήψεως, ἀπεφασίσαμεν τὴν Κανονικὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων πρὸς ἐπίσημον κατάταξιν εἰς τὸ ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ μακαρίου τῆ λήξει γενομένου τὴν 4ην Νοεμβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1959 Ἱερομονάχου Γεωργίου τοῦτίκλην Καρσλίδου...», Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παύλος πρὸς τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο, Δράμα, 12 Μαρτίου 2007, βλ. στο *Επεσκέψατο Ἡμᾶς, Χρονικὸν τῆς ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Π. του Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς Δράμαν ἐπὶ τῇ αγιοκατατάξει του Οσίου καὶ Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Γεωργίου του Ομολογητοῦ, 31 Οκτωβρίου-2 Νοεμβρίου 2008*, έκδ. Ιεράς Μητροπόλης Δράμας, Δράμα, 2008, σ. 35.

Ἀνατολᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου τοῦ ὁμολογητοῦ τοῦ ἐν Δράμα ἀσκήσαντος. Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τῇ ἐνθέρμῳ εἰσηγήσει τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, εἰσήκουσεν τὰς δεήσεις καὶ ἰκεσίας τῆς μαρτυρικῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας Δράμας ἀκουτισθεῖσα καὶ ἐνστερνισθεῖσα τὴν πανορθόδοξον κοινὴν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν συνείδησιν, ἔθεσεν τὸν λύχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν, διατρανώσασα διὰ τῆς σεπτῆς ἱεροκανονικῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 18ης Μαρτίου ἐ.ἔ. ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ὡς Ἐπίσκοπος καὶ Μητροπολίτης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας, κληρουχίας τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου, ἐκφράζων καὶ τὴν κοινὴν συνείδησιν τοῦ ὑπ' ἐμοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, ὀλοκαρδίως εὐχαριστῶ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς διὰ τὰ περὶ τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου γενόμενα...»²⁷. Ο κ.κ. Παῦλος δρομολόγησε τὸν ἐρχομὸ τοῦ Παναγιωτάτου κ.κ. Βαρθολομαίου ἐκδίδοντας σχετικὴ ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιο. Σε αὐτὴ σημείωνε μεταξὺ ἄλλων ὅτι «...Ὁ ἐν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς βιώσας καὶ ὀσιακῶς τελειώσας τὸν ἐπὶ γῆς βίον τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἀναλήψεως ὁσιος Γεώργιος, συγκατηριθμήθη, διὰ Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως, εἰς τὸ ἀγιολόγιον τῆς καθ' Ἀνατολᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἔχομεν ἀκόμη ἕναν μεσίτην πρὸς Κύριον δι' ἅπαντας ἡμᾶς. Δοξάζομεν τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητός Του καὶ διότι κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐδώρισεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του τὸν νεοφανῆ Ἅγιον, ὅστις καὶ ἐπαληθεύει ὅτι ὁ Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ Αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Δράμας διοργανώνει λαμπρὰν πανήγυριν, τῆς ὁποίας θὰ προστῆ ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ προσκυνητὸς ἡμῶν αὐθέντης καὶ Δεσπότης κύριος κ. Βαρθολομαῖος. Ἡ ἔλευσις καὶ ἡ παρουσία τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀρχιθυτῶν τῆς Οἰκουμένης περιποιεῖ ἰδιαίτεραν εὐλογίαν καὶ τιμὴν διὰ τὴν ἀκριτικὴν μας Μητρόπολιν...»²⁸.

Επὶ τῇ ευκαιρίᾳ τοῦ γεγονότος τοῦ εορτασμοῦ τοῦ πρώτου ἔτους ἀπὸ τὴν αἰοκατάταξιν τοῦ «Ὁσίου Γεωργίου Καρσλίδου τοῦ Νέου, Ὁμολογητῆ καὶ θαυματουργοῦ», τοῦ ἐπιμέρους τελετουργικοῦ χοροστάτησε ὁ Οἰκουμενικὸς

²⁷ Ἀρ. πρωτ. 322, Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παῦλος πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, Δράμα, 8 Μαΐου 2008, βλ. *Ἐπεσκέψατο Ἡμᾶς*, σ. 41.

²⁸ «Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος, Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παῦλος πρὸς τὸν Ἱερό Κλήρο καὶ τὸν εὐσεβὴ λαὸ τῆς καθ' ἡμᾶς Θεοσώστου Μητροπόλεως», Δράμα, βλ. *Ἐπεσκέψατο Ἡμᾶς*, σ. 47.

Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, ο οποίος αφίχθη στις 31 Οκτωβρίου 2008. Την επομένη ο Παναγιώτατος με συνοδεία Ιεραρχών (μεταξύ άλλων τον συνόδευσαν οι Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Μύρων κ.κ. Χρυσόστομος, Ισπανίας κ.κ. Πολύκαρπος και Χονγκ Κονγκ κ.κ. Νεκτάριος) αφίχθη στην Ι.Μ. Αναλήψεως του Σωτήρος Ταξιαρχών στη Σίψα, χοροστάτησε της δοξολογίας και έδωσε την πατρική του ευλογία και ευχή και κατόπιν τελέσθηκαν τα θυρανοίξια κουβουκλίου όπου φυλάσσονταν προς προσκύνηση τα τίμια λείψανα του Οσίου. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε επίσκεψη και προσκύνημα στην Ι.Μ. Εικοσιφοίνισσας και αργότερα στο Επισκοπείο και στον Μητροπολιτικό Ναό όπου τελέσθηκε εσπερινός παρουσία του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος Ιερωνύμου, Μητροπολιτών και άλλων κληρικών καθώς και των φορέων της τοπικής και περιφερειακής διοίκησης.

Στις 2 Νοεμβρίου 2008 τελέσθηκε Πατριαρχική Θεία Λειτουργία στον Μητροπολιτικό Ναό Εισοδίων της Θεοτόκου προεξάρχοντος του Οικουμενικού Πατριάρχου. Μετά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας ο Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παύλος προσφώνησε τον Παναγιώτατο και του παρέδωσε τεμάχιο λειψάνου του Αγίου Γεωργίου. Ο κ.κ. Βαρθολομαίος ανέφερε ότι «Ο Θεός εκλέγει συχνά από κοιλίας μητρός των όρισμένας ώραίας ψυχάς, και έμπιστεύεται εις αυτάς μεγάλα χαρίσματα και έκτάκτους δωρεάς προκειμένου να έργασθουν καρποφόρως εις τὸ Εὐαγγέλιον, να γίνουν φωστῆρες ἐν τῷ κόσμῳ, ὁδηγοὶ πολλῶν εις τὴν χριστιανικὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν, ἀλείπται πλήθους ἀγωνιστῶν τῆς εὐσεβείας. Χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἓνας ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ προσφάτως ἐπισήμως ὡς Ἅγιος ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας μακάριος Ἱερομόναχος Γεώργιος Καρσλίδης»²⁹.

2.4. Οι επισκέψεις του κ.κ. Παύλου στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων³⁰

Κάθε έτος ο Σεβασμιώτατος επισκέπτεται ως προσκυνητῆς το Οικουμενικό Πατριαρχείο για να καταθέσει τον σεβασμό και την ευλάβεια στο σεπτὸ κέντρο της Ορθοδοξίας, να λάβει την ατίμητη πατριαρχική ευχή και ευλογία του Πατριάρχου του

²⁹ *Επισκέφατο Ημάς*, σσ. 18-22.

³⁰ Προηγήθηκε η προσκηνηματική εκδρομή πιστῶν με επικεφαλῆς τον Σεβασμιώτατο κ.κ. Παύλο στα Ιεροσόλυμα στις 20-28 Σεπτεμβρίου 2007 και κατόπιν, για τον ίδιο λόγο, στις 22-29 Αυγούστου 2010 στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

Γένους κ.κ. Βαρθολομαίου και να ανανεώσει τους ισχυρούς πνευματικούς δεσμούς με τη Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως.

Τακτικά επισκέπτεται τον Πόντο και τα μοναστήρια του.

Ομοίως, διοργανώνει προσκυνηματικές εκδρομές στα Πανάγια προσκυνήματα των Ιεροσολύμων, με ομάδες Κληρικών και λαϊκών, όπου τους υποδέχεται ο επικεφαλής της Αγιοταφίτικης Αδελφότητας ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων κ.κ. Θεόφιλος. Ο Μακαριώτατος κ.κ. Θεόφιλος απένειμε στον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δράμας κ.κ. Παύλο το παράσημο του «Ανωτάτου Ταξιάρχου του Τάγματος των Ιπποτών του Παναγίου Τάφου»³¹.

2.4.1. Οι επισκέψεις στο Άγιο Όρος

Αναρίθμητες είναι και οι επισκέψεις του Σεβασμιωτάτου σε μονές, σκήτες και κελιά του Αγίου Όρους. Είναι μεγάλη η ευλάβεια του Σεβασμιωτάτου στην Παναγία και αισθάνεται μεγάλη οικειότητα στο περιβάλλον της ως γνήσιος Αγιορείτης, το οποίο επισκέπτεται παιδιόθεν. Γνώρισε μεγάλες μορφές της Αθωνικής πολιτείας και συνδέθηκε με πνευματικές φυσιογνωμίες. Μονή της μετανοίας του είναι η Ι.Μ. Αγίου Παύλου.

2.4.2. Οι επισκέψεις σε άλλα ορθόδοξα κράτη

Στο πλαίσιο της διορθόδοξης προσέγγισης με ομόδοξες Εκκλησίες αλλά και της εξωστρεφούς εθιμοτυπικής διπλωματίας του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου πραγματοποιήθηκαν αρκετές επισκέψεις του ίδιου. Ενδεικτικά αναφέρονται εκείνες στη Βουλγαρία για προσκύνημα στην Ι.Μ. του Αγίου Ιωάννου στη Ρίλα, στις 18-19 Οκτωβρίου 2011, στη Ρουμανία στις 22-29 Οκτωβρίου 2010. Στις 6-7 Απριλίου 2014 ο Σεβασμιώτατος μετέβη στην Ι.Μ. Αγίου Παύλου στην Ιερά Σκήτη Αγίου Δημητρίου-Λάκκου για προσκύνημα και την εορτή του Ευαγγελισμού³².

2.5. Η ύψωση του Τιμίου Σταυρού και η υποδοχή της Τιμίας Ζώνης της Ι.Μ.Μ. Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους

³¹ «Ο Μητροπολίτης Παύλος στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

³² <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

Πραγματοποιείται κάθε έτος³³ στην Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης η ύψωση του Τιμίου Σταυρού με Τίμιο Ξύλο στις 14 Σεπτεμβρίου υπό του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου.

Άλλο αξιοσημείωτο γεγονός υπήρξε η υποδοχή της Αγίας Ζώνης στις 20 Ιουνίου 2019 με τιμές αρχηγού κράτους στην πόλη της Δράμας με λιτάνευση μέχρι τον Ι.Ν. Αγίου Νικολάου όπου και εκτέθη προς προσκύνηση η Τίμια Ζώνη από την Ι.Μ.Μ. Βατοπαιδίου του Αγίου όρους. Τον Γέροντα Εφραίμ προσφώνησε ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δράμας τονίζοντας τη σημασία της Παναγίας για τη σωτηρία του ανθρωπίνου γένους: «Πόση χάρη έχει η Τίμια Ζώνη, το τιμαλφές αυτό κειμήλιο της αμωμήτου πίστεως μας;», επεσήμανε ο Σεβασμιώτατος και αναφέρθηκε σε ιστορικά θαυμαστά γεγονότα που επιτέλεσε η Αγία Ζώνη στα οποία έμειναν εκστατικοί ακόμη και οι μουσουλμάνοι. «Στη μαρτυρική μας επαρχία που μαστίζεται από ασθένεια πνευματική και ψυχική η Αγία Ζώνη είναι αφορμή να λάβουμε δύναμη και να αναφέρουμε με πίστη τα αιτήματά μας στην Παναγία». Τέλος ευχαρίστησε τον Άγιο Καθηγούμενο που ανταποκρίθηκε στο αίτημά του να προσκομίσει την Αγία ζώνη. Παράλληλα εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του Γένους προς τη Μονή Βατοπαιδίου «διότι σε κάθε έργο φιλοπατρίας ενίσχυε και ευεργετούσε το Γένος, από τη Μεγάλη του Γένους Σχολή μέχρι τα συσσίτια και το έργο των ιερών μητροπόλεων σήμερα». Η Αγία Ζώνη παρέμεινε έως τις 23 του μηνός για προσκύνημα³⁴.

2.6. Το ποιμαντικό, πνευματικό και κοινωνικό έργο του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμα κ.κ. Παύλου³⁵

Η μέριμνα για την τοπική ιστορία της Δράμας μέσω της θεμελίωσης μνημείων υπέρ της μνήμης πεσόντων ή θυμάτων (όπως οι 172 μαρτυρήσαντες μοναχοί της Ι.Μ. Εικοσιφοινίσσης, τα θύματα στο Δοξάτο κατά τη βουλγαρική κατοχή 1941-1944 κ.ά.), της υπόμνησης ιστορικών γεγονότων, όπως ο Μακεδονικός Αγώνας στην περιοχή της Δράμας, των τιμητικών λόγων υπέρ της μνήμης ηρώων, όπως του Παύλου Μελά, της τιμής και τέλεσης τρισαγίων υπέρ όλων των ανωτέρων αλλά και υπέρ τοπικών και πολιούχων Αγίων (Αγία Βαρβάρα, Άγιος Χρυσόστομος κ.λπ.)

³³ «Η εορτή της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού εις την Ιεράν Μονήν Εικοσιφοινίσσης» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

³⁴ «Ελευση-Προσκύνηση-Αναχώρηση Τιμίας Ζώνης Ι.Μ. Δράμας», 20-23 Ιουνίου 2019 στο <http://www.imdramas.gr/>, 13-01-2021.

³⁵ Όλο το υλικό της ενότητας έχει αντληθεί από το φωτογραφικό υλικό της ηλεκτρονικής σελίδας της Ι.Μ. Δράμας και το αποτέλεσμα προέρχεται μέσα από την επιγραμματική περιγραφή και αναφορά των γεγονότων και όχι μέσα από αναπαραγωγή γραπτού κειμένου. Βλ. στο <http://www.imdramas.gr/>, 13-01-2021.

αποτελούν βασικά σημεία της δράσης του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου. Επιπλέον οι εκδηλώσεις, ημερίδες, παρουσιάσεις βιβλίων κ.ά. για τις αλησμόνητες πατρίδες πέραν του Πόντου, όταν εορτάζεται η 19^η Μαΐου ως η ημέρα μνήμης, (Β. Ήπειρος, Ανατ. Θράκη, Μικρά Ασία κ.λπ.) και τον προσφυγικό Ελληνισμό αποτελούν μόνιμη έγνοια του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου. Ως ημέρα μνήμης γενοκτονίας του θρακικού Ελληνισμού εορτάζεται η 14^η Απριλίου (στον Ι.Ν. των Αγίων Δώδεκα Αποστόλων όπου φυλάσσονται ιερά κειμήλια που μετέφεραν πρόσφυγες από τον Ι.Ν. των Αγίων Αποστόλων Αδριανουπόλεως. Στον παραπάνω ναό, στη Δράμα, βρίσκεται και το μνημείο των σφαγιασθέντων Θρακών είτε από Βούλγαρους είτε από τους Νεότουρκους).

Σχετικά με τη ναοδομία και τη σύσταση ιδρυμάτων και σωματείων, το 2006 ο Μητροπολίτης Δράμας εγκαινίασε το πρότυπο ‘Ίατροκοινωνικό Κέντρο’, μία μονάδα παροχής υπηρεσιών υγείας σε επίπεδο πρωτοβάθμιας φροντίδας και περίθαλψης. Τον Αύγουστο του 2007 θεμελιώθηκε νέος ναός στην Ιερά Λαυρεντιανή Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Την Κυριακή της Ορθοδοξίας, του έτους 2009, εγκαινιάστηκε αίθουσα εκδηλώσεων του Μητροπολιτικού ναού. Ο Ι.Ν. Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης στο Πανόραμα Δράμας εγκαινιάστηκε στις 11 Οκτωβρίου 2009. Επιπρόσθετα αξιοσημείωτα γεγονότα είναι η τέλεση λειτουργίας στον Ι.Ν. Παναγίας της Πετρούσας μετά από εκατό περίπου έτη, στα έξι έτη της επετείου από την ενθρόνιση του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου, στις 19 Νοεμβρίου 2011, ενώ τον εγκαινίασε στις 23 Αυγούστου 2020. Την ίδια περίοδο στις 5 Νοεμβρίου τελέστηκαν τα εγκαίνια του Ι.Ν. Αγίας Βαρβάρας Κορυλόβου, της Ε’ Μοίρας Καταδρομών. Στις 10-11 Σεπτεμβρίου 2016 πραγματοποιήθηκαν λαμπροπρεπώς τα εγκαίνια του νεότευκτου Ι.Ν. Αγίου ιερο-εθνομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης του από Δράμας. Η ύστατη ενέργεια σχετικά με τη δόμηση και αναδόμηση ναών και μονών ήταν η ανακαίνιση του Ι.Ν. Αγίου Δαβίδ του Μεγάλου Κομνηνού την 1^η Νοεμβρίου 2020. Επίσης ως σημαντικές ενέργειες καταγράφονται η ίδρυση βιβλιοπωλείου της Ι.Μ. Δράμας στις 28 Ιουλίου 2016, η θεμελίωση του ‘Χριστοδούλειου Οίκου Ξενίας’ εις μνήμην του μακαριστού Χριστοδούλου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, τον προηγούμενο μήνα και η τελετή εγκαινίων για την ανακαίνιση στο Πνευματικό Κέντρο της Ι.Μ. Δράμας ‘Ελληνικό Φροντιστήριο Τραπεζούντος’, γεγονός που τελέστηκε στις 26 Νοεμβρίου 2018. Το ίδρυμα στοχεύει στην προώθηση της πολιτισμικής και ιστορικής

κληρονομιάς, των γραμμάτων και της τόνωσης του εθνικού φρονήματος του οικουμενικού ποντιακού Ελληνισμού, σε ομογένεια και εσωτερικό.

Ως εξαιρετικής σημασίας ημέρα στην ιστορία του Ιερού Ναού Αγίου Χρυσοστόμου Μητροπολίτου Δράμας-Σμύρνης καταγράφεται η Κυριακή 7 Αυγούστου 2016, όπου έλαβε χώρα η έλευση του αντιγράφου της Ιεράς Αχειροποιήτου και θαυματουργού εικόνας της Παναγίας της Ιεροσολυμιτίσσης, που με κατάνυξη υποδέχθηκαν κλήρος και λαός, και έναν μήνα μετά στα εγκαίνια του Ι.Ν. Αγίου Χρυσοστόμου (11-9-2016) το Τίμιο Ξύλο από το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων για έξι ημέρες.

Γεύματα και Εσπερινοί της αγάπης, επισκέψεις και προσφορά παντοειδούς υποστήριξης σε ευαγή κοινωνικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα, υποστήριξη της νεολαίας μέσω τη λειτουργίας παιδικών κατασκηνώσεων (Εξοχή Δράμας), αθλητικών εκδηλώσεων, όπως τα "ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΕΙΑ" που καθιέρωσε, και άλλων κοινωνικών τελετών αποτελούν μόνο ενδεικτικές πτυχές της ανεκτίμητης ποιμαντικής και κοινωνικής προσφοράς του Σεβασμιωτάτου κ.κ. Παύλου στο ποιμνιό του.

3. Ο Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παύλος και τα εθνικά ζητήματα

3.1. Η μέριμνα για την ποντιακή γενοκτονία

Η αναγνώριση της ποντιακής γενοκτονίας και η διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας του Ελληνισμού της Ιωνίας (Πόντος, Μ. Ασία, Καππαδοκία, Κωνσταντινούπολη κ.λπ.) αποτελούν βασική συνισταμένη και έγνοια του Μητροπολίτου Δράμας βάσει και των αδιάφευστων πεπραγμένων του. Σε αυτό το πλαίσιο η διοργάνωση θεματικών επιστημονικών ημερίδων, εκδηλώσεων θρησκευτικού και εθνικού περιεχομένου, ομιλιών σε εκπομπές, άρθρων και συνεντεύξεων σε εφημερίδες και περιοδικά, συμμετοχών σε πανελλήνιες συνάξεις και ανταμώματα σκιαγραφούν όψεις και πτυχές της πολυκύμαντης δράσης του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου. Άλλωστε, η περιοδική εβδομαδιαία έκδοση της ομογένειας των Η.Π.Α., ο «Εθνικός Κήρυκας», τον Μάιο του 2018, σε δημοσιευμένη συνέντευξη με τον Μητροπολίτη Δράμας, τον αναγνώριζε ως «γόνιο τίμιο και σέμνωμα του ποντιακού Ελληνισμού»³⁶.

³⁶ «Μητροπολίτης Δράμας Παύλος, γόνος τίμιος και σέμνωμα του Ποντιακού Ελληνισμού» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

Οι θεματικές των παραπάνω δράσεων αφορούν εκπομπές για την ιστορία του Πόντου και τον κρυπτοχριστιανισμό, ενώ σημαντικά σημεία-σταθμοί της ποιμαντικής και εθνικής δράσης του κ.κ. Παύλου θεωρούνται το συλλείτουργο ανήμερα της 15^{ης} Αυγούστου 2010, της μεγάλης εορτής του Χριστιανισμού, στην Ι.Μ. Παναγίας Σουμελά του Πόντου, στην Τραπεζούντα, με τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο. Στο πλαίσιο της διατήρησης του Ποντιακού Ζητήματος καταγράφηκε και η συμμετοχή του κ.κ. Παύλου με ομιλία του στη «2^η Συνδιάσκεψη της Ποντιακής Νεολαίας», στη Θεσσαλονίκη, στις 2-4 Οκτωβρίου 2015 όπου ανέπτυξε ομιλία με θεολογικό σωτηριολογικό περιεχόμενο. Επιπλέον, σε δεκάδες εκπομπές ο Μητροπολίτης κ.κ. Παύλος αναδεικνύει το Ποντιακό Ζήτημα ενώ η επιστημονική του ενασχόληση αναφέρεται παραπάνω στο συγγραφικό του έργο (μονογραφίες, συμμετοχή σε συλλογικούς τόμους, αρθρογραφία κ.ά.).

3.2. Η πρόνοια του Μητροπολίτου Παύλου για το Μακεδονικό-ονοματολογικό Ζήτημα

Στο πλαίσιο της διοργάνωσης πανελλήνιων συλλαλητηρίων διαμαρτυρίας για τις προθέσεις της ελληνικής κυβέρνησης να εκχωρήσει το όνομα «Μακεδονία», στη Δράμα, στις 6 Ιουνίου 2018, ο Μητροπολίτης Δράμας απηύθυνε μήνυμα προς τους συμμετέχοντες του πάνδημου συλλαλητηρίου και προς το πανελλήνιο. Τα σημαντικότερα σημεία του μηνύματος ενδεικτικά παρατίθενται παρακάτω:

«...ένωνουμε τή φωνή μας μαζί σας και μέ ὅλη μας τή δύναμη βροντοφωνάζουμε ὅτι ἡ Μακεδονία μας εἶναι ἡ ψυχή τῆς Ἑλλάδας μας. Ὁχι στήν παραχάραξη τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ὁχι στήν ἐκχώρηση τοῦ ἱεροῦ ὀνόματος τῆς Μακεδονίας μας. Ὁχι στή βεβήλωση τῆς μνήμης τῶν χιλιάδων μαρτύρων καί ἀγωνιστῶν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα. Κράτος μέ τό ὄνομα «Μακεδονία», λόγω τῆς φύσης του το οποίο στηρίζεται στήν παραχάραξη τῆς ἱστορίας θά εἶναι ἐκβιάσιμο ἀπό τούς κατά καιρούς ξένους προστάτες του. Τά Βαλκάνια ἀξίζουν ἄλλη προσέγγιση. Ὁ δρόμος γιά τήν σταθερότητα στήν περιοχή μας ὀνομάζεται ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ, α) Κεντρική, γιατί ἡ ἀπόσταση ἀπό τά Σκόπια μέχρι τό νοτιότερο ἄκρο τῆς Βαλκανικῆς, τό ἀκρωτήριο Ταίναρο καί τό βορειότερο ἄκρο, τόν Προῦθο ποταμό εἶναι ἡ ἴδια, β) Βαλκανική, γιατί ἀναφέρεται καί ἐκφράζει μία κοινή σέ ὅλες τίς ἐθνικές ὀμάδες τοῦ κράτους αὐτοῦ συνείδηση καί ταυτότητα χωρίς νά ὑποτιμᾷ καμμία, γ) Δημοκρατία,

γιατί θά είναι τό θεμέλιο τῆς ἐπιβίωσής του, ἐξασφαλίζοντας σέ ὅλες τίς θρησκευτικές καί ἐθνικές ομάδες συνθηκῆς ἰσότητος, ἰσονομίας καί ἰσοπολιτείας.

Ἵλα τά ἄλλα εἶναι ἔλλειψη σεβασμοῦ ἀέναντι στό Ἑλληνικό Ἔθνος πού τόσα προσέφερε στά Βαλκάνια καί στήν Οἰκουμένη. Στά πλαίσια αὐτά τό ἄστρο τῆς Βεργίνας, μέ βάση τό ὄραμα τοῦ Ρήγα, θά μπορούσε νά ἀποτελέσει τό σύμβολο τῆς Βαλκανικῆς ἀναγέννησης καί ἐνότητος καί ὄχι κουτοπόνηρη, παλαιοκομμουνιστική κίνηση συνδικαλιστικῆς διαπραγμάτευσης. Ἵλα τά παραπάνω προϋποθέτουν πολιτικούς μέ ὄραμα καί κυρίως γνώση τῆς ἱστορίας. Δυστυχῶς τέτοιοι σήμερα δέν ὑπάρχουν, ἤ ὅταν ὑπάρχουν τούς πολεμοῦν. Οἱ γενιές πού θά μᾶς ἀκολουθήσουν δέν θά συγχωρήσουν τήν ἐθνική μειοδοσία τῆς ἐκχώρησης τοῦ ὀνόματος τῆς Μακεδονίας μας σέ λαό πού δέν τοῦ ἀνήκει. Κανένας πολιτικός δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ἐκχωρήσει τό μέγιστης σημασίας τεράστιο πολιτισμικό κοίτασμα πού εἶναι ἡ Μακεδονία μας»³⁷.

Ὡς εμβληματική καί ενδεικτική τῆς πατριωτικῆς ζέσης του Σεβασμιωτάτου για τα εθνικά θέματα καί δη το Μακεδονικό αποτιμάται ἡ ομιλία του στην Καστοριά³⁸, στις 17.2.2018 στον Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό, ὅπου τελέστηκε Συνοδική Θεία Λειτουργία εἰς μνήμην του Παύλου Μελά καί τους ἥρωες του Μακεδονικοῦ Αγώνα. Τῆς Θείας Λειτουργίας προεξήρχε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερώνυμος παρουσία πλειάδος Μητροπολιτῶν, πολιτικῶν καί αυτοδιοικητικῶν ἀρχῶν. Σταχυολογούνται, ενδεικτικά, τα κυριότερα σημεία τῆς ομιλίας του κ.κ. Παύλου τα οποία εἶχαν ὡς ἐξῆς:

«Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμε Σεβασμιώτατοι Συνοδικοί Ἱεράρχαι, Σεβασμιώτατοι, τίμιον πρεσβυτέριον, εὐλαβέστατοι διάκονοι, ἐντιμώτατοι πολιτικά καί στρατιωτικά ἀρχαί, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί. Ἱερή ὑποχρέωση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ τέλεση μνημοσύνων για τους πεσόντες στους ἀγῶνες του Ἑθνους. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συνεχίζοντας τὴν παράδοση αὐτή βρίσκεται σήμερα στη βυζαντινή πόλη τῆς Καστοριάς, ὅπου κάθε δρόμος με το γραφικό του ἐκκλησιάκι, κομψό καί τοιχογραφημένο, εἶναι τρανή ἀπόδειξη τῆς εὐσέβειας των κατοίκων τῆς καί

³⁷ «Μήνυμα Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου στο συλλαλητήριο για τὴ Μακεδονία στη Δράμα στις 08-06-2018» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

³⁸ «Ἡ Μακεδονία δὲν εἶναι μαχαλάς, εἶναι τὸ θεμέλιο τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ», ομιλία Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου στο <http://ikivotos.gr/post/6344/dramas-paylos-h-makedonia-den-einai-maxalas-einai-to-themelio-toy-pagkosmioy-politismoy>, 29-1-2021.

αδιάψευστο τεκμήριο της συνεχούς και ακατάλυτης ελληνικότητας του ακριτικού αυτού τμήματος της πατρίδας μας.

Προς τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Καστορίας κ. Σεραφείμ εκφράζω την ευχαριστία της Ιεράς Συνόδου για την άρτια διοργάνωση του μνημοσύνου, την αβραμιαία φιλοξενία και τον δίκαιο έπαινό της για την επί μία εικοσαετία τίμια και ευσυνείδητη ποιμαντορία του στην ιστορική και ακριτική αυτή επαρχία. Φрукτωρεί πάνω στις αδαμάντινες επάλξεις της πίστεως και της πατρίδος έχοντας την τιμή να είναι φύλακας του τάφου του Παύλου Μελά και των ιερών εκείνων καθιδρυμάτων της Εκκλησίας όπου τελεσιουργήθηκαν τα της διασώσεως του Ελληνισμού μυστήρια, ως άξιος διάδοχος όχι μόνον του θρόνου, αλλά και του τρόπου των μακαρίων προκατόχων του.

Όταν ο από την Κερασούντα του Πόντου Μητροπολίτης Κορυτσάς Φώτιος στις 9 Σεπτεμβρίου 1906 με το τίμιο αίμα του καθαγίασε, ως πρώτο θύμα, τη χορεία των ιεραρχών εκείνων που έπεσαν στη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα (1903-1908), αφού την εποχή εκείνη η Κορυτσά υπαγόταν στο βιλαέτι του Μοναστηρίου, στον Μακεδονικό δηλαδή χώρο, συγκινώντας ολόκληρο τον Ελληνισμό, ελεύθερο και δούλο, δεν έμεινε πόλη ή χωριό που να μην τέλεσε μνημόσυνο 'υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του', σύμφωνα με απόφαση της Ιεράς Συνόδου, που όριζε στις 24-9-1906 να τελεσθούν μνημόσυνα 'ιερουργούντων των πανιερωτάτων κατά τόπους αρχιεπισκόπων και επισκόπων' με πρώτη την ίδια, η οποία επιβλητικό τέλεσε μνημόσυνο στον Μητροπολιτικό ναό των Αθηνών, παρουσία των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών για τον Εθνομάρτυρα που είχε πει: «Δι' αυτό θέλω να υπάγω εις την Μακεδονίαν, διά να δράσω έστω και με θυσίαν της ζωής μου, διότι εβαρύνθην πλέον να γράφω εις τα πρακτικά της Ιεράς Συνόδου τα δεινοπαθήματα των αδελφών μας. Αν σκοτωθώ μίαν φοράν, θα σκοτωθώ εν Μακεδονία, ενώ εδώ εις τα Πατριαρχεία η ψυχή μου καθ' εκάστην σχεδόν σφαγιάζεται υπό των δεινοπαθημάτων των σφαγών των εν Μακεδονία αδελφών μας».

Ο Μακεδονικός Αγώνας υπήρξε η θρυλική εποποιία του νεότερου Ελληνισμού, μία από τις λαμπρότερες σελίδες της ιστορίας μας, χάρη στην οποία σώθηκε η Μακεδονία από τις αρπακτικές διαθέσεις των γειτόνων μας και πάντοτε οφείλουμε να απονέμουμε τον δίκαιο έπαινο και την προσήκουσα τιμή στους μάρτυρες και ήρωες που θυσίασαν τη ζωή τους για την επιτυχία του αγώνα εκείνου. Γι' αυτό ήλθαμε σήμερα στην Καστοριά, ταπεινοί προσκυνητές του Αποστόλου της Μακεδονικής

ελευθερίας, του Παύλου Μελά. Ο λόφος αυτός της Καστοριάς με το ναό των Ταξιαρχών, όπου αναπαύεται ο πρώτος Ταξίαρχος της Μακεδονικής φάλαγγας, είναι Πανελλήνιο προσκύνημα. Λυγίζουν τα γόνατα μπροστά στην απέριττη κρύπτη των οστέων του πρώτου αρχοντόπουλου της Αθήνας, που άφησε σύζυγο, παιδιά, πλούτη και αξιώματα, και ήλθε και θυσιάστηκε για τα ιδανικά του Γένους.

Ταπεινός ο τάφος που δέχθηκε το μαρτυρικό σώμα του ευγενεστέρου τέκνου της νεότερης Ελλάδας, στον οποίο το κατέθεσαν ευλαβικά ο θρυλικός Δεσπότης της Καστοριάς Γερμανός Καραβαγγέλης με τον πρωτοσύγκελλό του Πλάτωνα, που έλαβε και αυτός το στεφάνι του Εθνομάρτυρα στις 8 Σεπτεμβρίου του 1921, απαγχονισθείς μαζί με τους προκρίτους του Πόντου στην Αμάσεια.

Τον έθαψαν όρθρου βαθέος, κρυφά, χωρίς τη συνοδεία των παλληκαριών του. Η Εθνική όμως ψυχή απ' άκρου σ' άκρον της Ελλάδας και όπου γης υπήρχε Έλληνας πατριώτης, έχυσε το θερμότερο δάκρυ και δεν έμεινε μέγαρο και καλύβα που να μην είχε εθνικό προσκυνητάρι την εικόνα του καπετάν Ζέζα με τον Μακεδονικό ντουλαμά.

Και η προτομή του πίσω από το ιερό μαρτυρεί ότι η Μακεδονία δέχθηκε στα σπλάγχνα της το σώμα ενός αγνότατου ήρωα και από τον τάφο του προήλθε η αφύπνιση και η ζωή του Ελληνισμού. Το πρόσωπό του θα καθρεπτίζεται αιώνια στα νερά της λίμνης αγναντεύοντας τα αγαπητά λημέρια των Μακεδονομάχων ανταρτών.

Ω πανέμορφη πόλη της Καστοριάς, ας φουσκώνουν τα στήθη σου από περηφάνεια. Όπως η Τρίπολη έχει εθνικό κειμήλιο τα λείψανα του Κολοκοτρώνη, η Ρούμελη τον τάφο του Καραϊσκάκη, η Δυτική Ελλάδα την τέφρα του Βύρωνα, έχεις κι εσύ τον τάφο και τα λείψανα του Παύλου Μελά. Κεφάλαιο εθνικό, ακατάλυτο και διδασκαλείο της Ελληνικής νεότητας.

Ο Μελάς και όλοι οι αγωνιστές του Μακεδονικού Αγώνα μας δώρισαν την ελευθερία. Αυτοί μας έδωσαν το δικαίωμα να περπατάμε με το κεφάλι ψηλά σ' ανατολή και δύση. Αυτοί ανάγκασαν φίλους και εχθρούς ν' αποκαλύπτονται, όταν περνούν οι Έλληνες. Ορισμένοι προσπαθούν να μας πείσουν ότι η λογική απαιτεί να είμαστε ενδοτικοί στη ληστρική πνευματική έφοδο των ισχυρών ενάντια στην ελληνική κληρονομιά, την ταυτότητά μας, την ιστορία. Ο λαός μας απέδειξε ότι τη λογική αυτή την απεχθάνεται.

Έχει τη λογική του Λεωνίδα και των Σπαρτιατών του στις Θερμοπύλες. Τη λογική του Παπαφλέσσα και των παλληκαριών του στο Μανιάκι. Τη λογική της εποποιίας του 1940, των οχυρών και της Εθνικής Αντίστασης.

Μεταξύ των γενναίων τούτων μορφών πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ο ηρωικός και ευγενέστατος αξιωματικός Παύλος Μελάς, ανήρ πλήρης πίστεως και αγάπης προς τον Χριστόν και την Πατρίδα, όστις αρνησάμενος πάσαν κοσμικήν ευημερίαν και οικογενειακήν θαλπωρήν, εθυσιάσθη προ εκατονταετίας αγωνιζόμενος εν Μακεδονία υπέρ βωμών και εστιών, γενόμενος και παραμείνας ούτω θρύλος εις τας συνειδήσεις και τα στόματα των συνελλήνων, μεγάλως εντυπωσιασθέντων εκ της ηρωικής αυτού θυσίας.

Όθεν, άριστα επράξετε, Ιερώτατε και τιμιώτατε αδελφέ, και εν συνεργασία και μετά των άλλων εκείσε Εντίμων Αρχών ητοιμάσατε εορτίους εκδηλώσεις μνήμης του αιιδίμου τούτου τέκνου της Εκκλησίας και της Πατρίδος, προς φρονηματισμόν των συγχρόνων ομογενών, πρεσβυτέρων και νεωτέρων.

Συγχαίροντες εκ καρδίας διά την πρωτοβουλίαν των εορτασμών πάντας τους σχόντας την ευθύνην της οργανώσεως, προτρεπόμεθα άπαντας πατρικώς και δι τους νεοσσούς της Εκκλησίας, όπως φρονηματίζονται εκ του ηρωικού προσώπου του Παύλου Μελά, πληρούμενοι θυσιαστικής αφοσιώσεως εις τε την Πατρίδα και εις την Εκκλησίαν, ειρηνεύοντες εν αγάπη, αλλά και μηδόλως διαπραγματευόμενοι και παραβλέποντες τα αδιαπραγμάτευτα, υπέρ ων τοσοούτοι ποταμοί προγονικών αιμάτων εχύθησαν, και επότισαν και ηύξησαν το δένδρον της συγχρόνου ελευθερίας».

Το Ελληνικό Έθνος πιστεύει σταθερά στα δικάιά του. Δεν εποφθαλμιά κανενός το δίκαιο, αλλά και δεν ανέχεται άλλιο να καταπατούν το δικό του.

Η μοίρα της Ελλάδας είναι να θυσιάζεται, να καταστρέφεται χάριν των ιερών και οσίων, να αυτοκτονεί χάριν των φίλων και συμμάχων της, και εν τέλει να εγκαταλείπεται από αυτούς χάριν ποταπών σκοπών και ιδιοτελών συμφερόντων. Αυτοί οι μεγάλοι, οι δυνατοί της γης, χάριν των οποίων θυσιάστηκε ο ελληνικός λαός επανειλημμένα, είναι οι στραγαλισταί των δικαίων του.

Εάν αυτοί οι έμποροι των Εθνών δεν είχαν τα ανόσια συμφέροντά τους, δεν θα πίεζαν τόσο πολύ με κυνισμό, που τον προκαλεί η ιστορική αμάθεια και η προκρούστεια λογική, να γίνει η ονοματοδοσία όπως – όπως, δηλαδή η μεγαλύτερη πλαστογραφία της ιστορίας στα Βαλκάνια.

Η ιστορία έχει δείξει ότι ειρήνη στα Βαλκάνια σημαίνει σταθερότητα και ειρήνη στην Ευρώπη. Τα συμφέροντα των εταίρων μας δεν υπηρετούνται με το στραγγαλισμό της ιστορικής αλήθειας. Το Μακεδονικό έχει οικουμενική διάσταση. Δεν πρόκειται εδώ για την ονοματοδοσία ενός μαχαλά. Να τον πούμε Άνω ή Κάτω. Η Μακεδονία δεν είναι μαχαλάς, είναι το θεμέλιο του παγκόσμιου πολιτισμού, είναι η οικουμένη. Η Ελλάδα, η ελληνική επιστήμη και η ελληνική πολιτική οφείλουν να υπερασπιστούν την ιστορία τη δική μας, αλλά και όλων των λαών.

Κράτη που στήθηκαν μέσα από την παραχάραξη της ιστορίας είναι φορείς βίας και παρακμής, και δεν έχουν διάρκεια. Κράτος με το όνομα Μακεδονία, θεμελιωμένο στην παραχάραξη θα είναι εκβιάσιμο από τους προστάτες του. Η ηγεσία του δοτή και εξαρτώμενη, και ο λαός του δούλος στο σύγχρονο νεοφεουδαλισμό των ισχυρών.

Όσοι θεωρούν ότι είναι Μακεδόνες, σημαίνει ότι είναι μέρος ενός ιστορικομαρτυρικού τμήματος του Ελληνισμού, του Μακεδονικού, που διά του Μεγάλου Αλεξάνδρου ένωσε το Ελληνικό Έθνος και κατέστησε τον ελληνικό πολιτισμό παγκόσμιο.

Για δείτε τη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης στην Αλεξάνδρεια από τον Πτολεμαίο και τους εβδομήκοντα. Αν η Σκοπιανή πλαστογράφηση ισχύει, γιατί δεν χρησιμοποίησαν τη διάλεκτο που θέλουν να επιβάλουν ως μακεδονική γλώσσα; Γι' αυτό τα σαθρά, χωρίς έρεισμα στην ιστορία, επιχειρήματα αποτελούν ύβρη προς ένα λαό που τόσα προσέφερε στα Βαλκάνια και την οικουμένη, και παρά τα όσα έπαθε, έχει διαθέσεις ειρήνης και αδελφοσύνης και προς τους εχθρούς του ακόμη.

Σήμερα, για να αποβεί επωφελής η εδώ παρουσία μας, θα πρέπει να αντλήσουμε τα ανάλογα διδάγματα από τη θυσία του Παύλου Μελά αλλά και όλων των αγωνιστών του Μακεδονικού Αγώνα τους οποίους στο πρόσωπό του τιμάμε, και κυρίως των απλών χωρικών μακεδόνων, των οποίων τον ηρωισμό, την αυτοθυσία και αγωνιστικότητα θαύμασε ο Παύλος Μελάς. Ας πάρουμε δύναμη, λοιπόν, και ας σταθούμε όρθιοι με εθνική αξιοπρέπεια απέναντι στους εμπόρους των εθνών...»

4. Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο της εθιμοτυπίας και διπλωματίας που αναπτύσσει κάθε εκκλησιαστική αρχή, σε επίπεδο Πατριαρχείου, Αρχιεπισκοπής ή Μητρόπολης εντάσσονται μία σειρά δράσεων των εκάστοτε ιεραρχών με σκοπό την ανάπτυξη σχέσεων με ομολόγους σε διορθόδοξο, διαχριστιανικό ή και διαθρησκευτικό επίπεδο. Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δράμας κ.κ. Παύλος από την εκλογή του, το 2005, και εντεύθεν ανέπτυξε αξιόλογη και πολυδιάστατη δράση που δεν περιορίστηκε μόνο σε ποιμαντικό και πνευματικό επίπεδο αλλά και σε ευρύτερο εθνικό και πολιτισμικό. Σε αυτό το πλαίσιο ο ιεράρχης της Δράμας αποδύθηκε στη διατήρηση αλλά και την περαιτέρω ανάδειξη των ανεκτίμητης πολιτισμικής και ιστορικής αξίας ιερών μνημείων της μητροπολιτικής του επαρχίας καθώς και στην προβολή της εν γένει τοπικής ιστορίας. Η επιστροφή των κλαπέντων ιερών κειμηλίων της Ι.Μ. Εικοσιφοίνισσας, η προβολή της ταυτότητας του προσφυγικού Ελληνισμού με έμφαση στο ποντιακό στοιχείο, η προώθηση του Ποντιακού Ζητήματος με σκοπό την αναγνώριση της γενοκτονίας των Ποντίων, χωρίς να αποσιωπάται και η σκαιά και ωμή πολιτική εθνοκάθαρσης εναντίον και των υπόλοιπων ελληνικών φυλών της Ιωνίας αποτέλεσαν και αποτελούν κύρια μέριμνα και έγνοια του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας.

Ανεξαρτήτως αποτελεσμάτων ή όχι στα, ομολογουμένως, πολυπαραγοντικά και χρίζοντα λεπτών διπλωματικών χειρισμών ζητήματα που άπτονται πρώτιστα της επίσημης εξωτερικής πολιτικής, των διμερών πολιτικών και πολιτειακών σχέσεων αλλά αφορούν και υπερεθνικούς οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση κ.ά., οι άοκνες και ανυστερόβουλες ενέργειες του ιεράρχη της Δράμας κρίνονται απόλυτα ελικρινείς και στη βάση της χριστιανικής αλληλεγγύης, του διεθνούς δικαίου, του σεβασμού της πολιτισμικής και ιστορικής κληρονομιάς και του 'κοινού περί δικαίου αισθήματος'.

Η περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων της Μητρόπολης Δράμας με την τροφή του Γένους, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, οι πολυδιάστατες δράσεις είτε θεολογικού είτε πολιτισμικού και ιστορικού επιπέδου, η ανακαίνιση, συντήρηση και ανάδειξη ιερών μνημείων και η ανελλιπής παρουσία της Μητρόπολης Δράμας σε φλέγοντα εθνικά ζητήματα μέσω διοργάνωσης συνεδρίων, ημερίδων, εκδηλώσεων μνήμης, ομιλιών και επετειακών εορτασμών πιστώνονται σε μεγάλο βαθμό στην ακαταπόνητη

και χαρισματική προσωπικότητα του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου.

Επιλογικά αναφέρεται ότι η παρούσα εργασία επιχειρεί απλώς μια μικρή καταγραφή των πολλών υπό του Επισκόπου Δράμας Παύλου επιτελεσθέντων πολλών και μεγάλων, και αποτελεί έναν ελάχιστο φόρο τιμής, σεβασμού και ειλικρινούς υικής αγάπης και ευγνωμοσύνης του γράφοντος προς το σεπτό Του πρόσωπο επί τη ευκαιρία της συμπλήρώσεως 15ετούς ευκλεούς ποιμαντορίας στον αρχιερατικό θρόνο της Ι.Μ. Δράμας από το έτος 2005, εις διαδοχήν του μακαριστού γέροντός του, αοιδίμου Μητροπολίτου Δράμας κυρού Διονυσίου Κυράτσου, του μεγάλου εκείνου ιεράρχου που αρχιεράτευσε στην Ι.Μ. Δράμας επί σαράντα ολόκληρα χρόνια (1965-2005), ο οποίος τον εισήγαγε στις τάξεις του Ιερού Κλήρου με τον βαθμό του Διακόνου στις 17-12-1998 στον ιερό μητροπολιτικό ναό Εισοδίων της Θεοτόκου Δράμας. Είχε - ο γράφων - την ευλογία να υπηρετήσει τον Επίσκοπο Παύλο ως Διάκονος και Πρεσβύτερος, αλλά και ως διευθυντής του ιδιαίτερου Γραφείου του Μητροπολίτου και υπεύθυνος τύπου και δημοσίων σχέσεων κατά την πρώτη εξαετία της ποιμαντορίας του στη Δράμα (2005-2011), και από κοντά να γνωρίσει τον πλούτο της καρδιάς του και να μαθητεύσει στο γνήσιο ιερατικό ήθος όπου μεγάλως ωφελήθηκε. Τον χειροτόνησε Πρεσβύτερο και τον χειροθέτησε Αρχιμανδρίτη την Κυριακή 30 Ιουλίου 2006 στον Ι.Ν. Αγίων Δώδεκα Αποστόλων Δράμας, και τον τοποθέτησε Εφημέριο, προϊστάμενο και κτήτορα του Ι.Ν. Αγίου ενδόξου ιερο-εθνομάρτυρος Χρυσοστόμου αρχιεπισκόπου Σμύρνης του από Δράμας που βρισκόταν στη φάση της ανεγέρσεως από το 2002 - που τον θεμελίωσε ο μακαριστός Μητροπολίτης Διονύσιος - και τον ολοκλήρωσε (εγκαίνια 11-9-2016). Η προσωπικότητα του πνευματικού ποιμένα, το ήθος του ανδρός, η ευρυμάθεια και η αγάπη του στην ιστορία, αλλά και η έγνοια του για ευρύτερα και πολυδιάστατα ζητήματα πέραν των αμιγώς θεολογικών είναι γνωρίσματα που μπορεί κανείς να διακρίνει δίχως δυσκολία στον Μητροπολίτη Δράμας κ.κ. Παύλο και αποτελεί αφορμή δοξολογίας προς τον Θεό που τον κατέστησε ποιμενάρχη της ακριτικής και μαρτυρικής Μητροπόλεως Δράμας, επόμενο αγίων και ηρώων.

5. Βιβλιογραφία

Αρχειακές πηγές

-Αρχείο Μητρόπολης Δράμας, Προσωπική Αλληλογραφία Μητροπολίτη Δράμας Παύλου (διάφορα έγγραφα).

Βιβλιογραφικές-ηλεκτρονικές πηγές

-«Έλευση-Προσκύνηση-Αναχώρηση Τιμίας Ζώνης Ι.Μ. Δράμας», 20-23 Ιουνίου 2019 στο <http://www.imdramas.gr/>, 13-01-2021.

-«Ενθρονιστήριο Λόγος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου εκφωνηθείς εις τον Ιερόν Ναόν Εισοδίων της Θεοτόκου Δράμας τῆ 19η - 11ου – 2005 στο <http://www.imdramas.gr/>, 11-01-2021.

-*Επεσκέψατο Ημάς, Χρονικόν της επισκέψεως της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριαρχείου κ.κ. Βαρθολομαίου εις Δράμαν επί τη αγιοκατατάξει του Οσίου και Θεοφόρου Πατρός ημών Γεωργίου του Ομολογητού, 31 Οκτωβρίου-2 Νοεμβρίου 2008*, εκδ. Ιεράς Μητρόπολης Δράμας, Δράμα, 2008.

-«Η εορτή της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού εις την Ιεράν Μονήν Εικοσιφοινίσσης» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

-Κανονισμός της Ιεράς Συνόδου Εκκλησίας της Ελλάδος υπ' αρ. 141/1999 - ΦΕΚ 300/Α/30-12-1999 στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekklesia-thriskeia/kanonismo-i-ieras-sunodou/?page=3>, 25-12-2020.

-«Η Μακεδονία δεν είναι μαχαλάς, είναι το θεμέλιο του παγκόσμιου πολιτισμού», ομιλία Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου στο <http://ikivotos.gr/post/6344/dramas-paylos-h-makedonia-den-einai-maxalax-einai-to-themelio-toy-pagkosmiou-politismou>, 29-1-2021.

-«Μήνυμα Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου στο συλλαλητήριο για τη Μακεδονία στη Δράμα στις 08-06-2018» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

-«Μητροπολίτης Δράμας Παύλος, γόνος τίμιος και σέμνωμα του Ποντιακού Ελληνισμού» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

-«Ο Μητροπολίτης Παύλος στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.

- Παπάζογλου Γεώργιος Κ., *Η λεηλασία της Εικοσιφοινίσσης. Εκατό χρόνια από την κλοπή (1917-2017)*, εκδ. Ιερά Μητρόπολις Δράμας, Δράμα, 2017.

- Παρχαρίδου Μαγδαληνή, «Η λατρευτική εικόνα της μονής της Παναγίας της Κοσίνιτσας ή Εικοσιφοίνισσας», σσ. 331-357, *Βυζαντινά*, τ. 35, Θεσσαλονίκη, 2017.
- Πασχαλίδης Συμεών & Στρατής Δημήτριος, *Τα Μοναστήρια της Μακεδονίας. Α΄ Ανατολική Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη, 1996.
- «Παρουσίαση του ειδικού επετειακού τόμου από αφιερωμένου στα 100 χρόνια από την κλοπή των θησαυρών της Μονής Εικοσιφοίνισσης» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.
- Αρχιμ. Σωτηριάδης Ιγνάτιος, γραμματέας της Συνοδικής Επιτροπής Διορθόδοξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος. «Η συμβολή της Εκκλησίας της Ελλάδος στην καλλιέργεια των Διορθόδοξων, Διαχριστιανικών και Διαθρησκειακών Σχέσεων», Αθήνα, 2019 στο http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/relations/omilia_sotiriadis.pdf, 24-12-2020.
- «Τοποθέτηση Μητροπολίτου Δράμας στην επιτροπή της βουλής για τα κλαπέντα εκκλησιαστικά κειμήλια» στο <http://www.imdramas.gr/>, 12-01-2021.
- «Χειροτονητήριος Λόγος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ.κ. Παύλου εκφωνηθείς εις τον Καθεδρικών Νάων των Αθηνών τῆ 9ῆ - 10ου – 2005 στο <http://www.imdramas.gr/>, 11-01-2021.